

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1063

1. RUJNA 2023. CIJENA 50 DINARA

Kreću »muke« oko nauke

SADRŽAJ

6

Golubić: Znanstveni skup
o hrvatsko-srpskim odnosima
Dijalog manjina

10

Prvo desetljeće Hrvatske
u Europskoj uniji (IX.)
**Izravna plaćanja
po hektaru
u prosjeku 350 eura**

12

Dr. sc. Ana Klobučar,
Nastavni zavod za javno zdravstvo
Dr. Andrija Štampar, Zagreb
**Klimatske promjene
pogoduju komarcima**

22

Bunaričko proštenje
**Pod Gospinim
plaštom vjere**

26

Naši gospodarstvenici
– Mirko Tumbas s Čikerije
**Ovca više nije
»tri novca«**

31

Folkloriši HKC-a *Bunjevačko kolo*
iz Subotice na festivalu *Leron*
Pobjeda u Vodnjaju

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika),
Branimir Kuntić, Dragan Muharem,
Marko Tucakov, Krunoslav Đaković,
Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
• (novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
• (novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
• (novinar)
• Jelena Dulić Bako
• (novinarka)
• Suzana Darabašić
• (novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
• (tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• **KOMERCIJALISTICA:**
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• **TELEFON:** ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• **TEKUĆI RAČUN:** 325950060001449230

• **E-MAIL:** ured@hrvatskarijec.rs

• **WEB:** www.hrvatskarijec.rs

• **TISAK:** Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija

• u publikaciji Biblioteka

• Matice srpske, Novi Sad

• 32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Kruh naš

Godišnje u prosjeku svaki stanovnik Srbije pojede 51 kilogram kruha. Ili preračunato na tjedne, kilogram tjedno. Znajući naše navike i standard meni se to čini malo, ali hajde da vjerujemo podacima koji su dobiveni na osnovu ankete o potrošnji kućanstava. Ako su dobiveni odgovori pouzdani, kruha jedemo manje nego prije 15 godina kada je svaki stanovnik godišnje pojeo više od 90 kilograma. »Bolje se hranimo i više koristimo zdravije namirnice«, tumačit će ovaj podatak zagovornici teorije našeg općeg napretka.

Oni malo prizemniji kazat će kako neki nemaju ni za kruh, jer čak četvrt milijuna radi za minimalac. Što je svaki četvrti zaposleni. Službeno. (Neslužbeno i puno više.) A taj minimalac je oko 40.000 dinara mjesečno (u ovisnosti od broja radnih dana od 38.600 do 42.400 dinara). I kako se sada lome koplja između ministra financija i poslodavaca s jedne i sindikata s druge strane kolika bi minimalna zarada trebala biti naredne godine i treba li biti povećana već i za ovu godinu hajde i da pojasnim što je ta famozna minimalna zarada. Jednostavno rečeno to je minimalna plaća koju propisuje Vlada Srbije i niti jedan radnik ne može imati plaću manju od toga.

Službeno ne može, a ipak se događa, čak i kod onih poslodavaca koji svoje radnike financiraju iz državnog ili lokalnog proračuna, pa tako ispada da zakon izvrđavaju i oni koji bi, jer troše naš novac, valjda trebali zakonito poslovati.

Dogovorili se ili ne pregovarači oko visine minimalne zarade, ona će biti povećana od naredne godine. Presjeći će ministar financija, a iznos bi trebao biti 47.000 dinara. I dalje ispod potrošačke košarice koja trenutačno vrijedi 52.000 dinara. A u njoj je i kruh, jer kad se štedi na hrani nema puno prostora za kvalitetne i skupe namirnice. Za zabavu preostaje tek 385 dinara, za obrazovanje tri puta manje. A kultura je na razini statističke greške, jer u minimalnoj košarici samo je ono što je jednoj obitelji neophodno za mjesec dana. Kultura se tu nikako ne može ugurati.

Z. V.

Dubrovački biskup posjetio Hrvatski dom – Maticu

Dubrovački biskup mons. **Roko Glasnović** boravio je u Subotici na poziv Subotičke biskupije u povodu Bunaričkog proštenja, gdje je u nedjelju, 27. kolovoza predvodio misno slavlje.

Tijekom trodnevnog boravka, u ponedjeljak je posjetio Hrvatski dom – Maticu, gdje je razgovarao s vodstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća i NIU *Hrvatska riječ*.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** upoznala je dubrovačkog biskupa s položajem hrvatske zajednice u Srbiji, izazovima s kojima se susreće te s aktualnim projektima.

»Došli smo vidjeti kako Hrvati žive ovdje pa smo bili i na jednom salašu. Ovo je jedno bogato iskustvo i važno je upoznavati uvijek iznova kako ljudi žive i rade tamo gdje su posijani«, rekao je među ostalim mons. Glasnović.

Bilo je riječi i o mogućnosti suradnje glede čega je biskup rekao da u obzir dolazi razmjena djece, gdje postoji mogućnost da se tijekom ljeta u Dubrovnik primi njih do 30.

»Ne možemo ponuditi neke luksuzne uvjete, ali ni ne trebaju biti, važna je skromnost i da se djeca susreću, upoznaju jedni druge i upoznaju ljepote Dubrovnika«, istaknuo je on.

I. P. S.

Kamere na uniformama prometnih policajaca

Policijски službenici prilikom kontrole prometa od danas, 1. rujna, na svojim uniformama imat će kamere zahvaljujući donaciji SAD-a. Riječ je o 60 kamera koje će policija koristiti prigodom kontrole prometa na autocesti kroz Beograd, a bit će korištena i u »presretačima«, od-

nosno službenim vozilima bez policijskih oznaka diljem Srbije.

Prigodom primopredaje kamera ministar unutarnjih poslova Srbije **Bratislav Gašić** rekao je kako su ove kamere dio pilot projekta i da je plan da njihov broj bude povećan u cilju povećanja povjerenja građana u policiju. Ministar je objasnio kako će zahvaljujući ovih kamerama biti zaštićen integritet policajaca, ali i građana.

Snimat će se cijeli tok intervencije, na što će policajac najprije morati upozoriti stranku. Snimka s kamere moći će biti korištena samo po nalogu suda.

J. D. B.

Video-nadzor u Subotici ipak ne snima od 1. rujna

U proteklih nekoliko mjeseci u Subotici je na 71 lokaciji postavljen video-nadzor na ulazu u grad, pokraj značajnijih prometnica i pješačkih ruta u cilju općeg nadzora, nadzora križanja i bilježenja prometnih prekršaja.

Iako je bilo riječi da će kamere početi snimati od 1. rujna, sustav još uvijek nije instaliran, a kako navode u Tajništvu za komunalne poslove, energetiku i promet čeka se suglasnost nadležnih službi s obzirom na to da odobrenje isključivo ovisi od Ministarstva unutarnjih poslova i njihove sigurnosne provjere. Navode iz Tajništva i da je u planu da sustav bude stavljen u funkciju ove godine.

Na 13 mjesta će se mjeriti brzina kretanja vozila, a u slučaju prekoračenja brzine na temelju snimke će se izdavati i novčane kazne. Lokacije tih kamera su: Ulica Matije Gupca – u blizini križanja s Ulicom Mirka Bogovića; Beogradska cesta – križanje s Ulicom Plate Dobrojevića (dva radara); Senčanska cesta – križanje s ulicama Dragiše Mišovića i Učka (dva radara); Bajška cesta – križanje s Ulicom Marka Marulića; Ferenc Szépa – križanje s Alejom maršala Tita; Đure Đakovića – križanje s Ulicom Vase Stajića; Strossmayerova; Somborska cesta – križanje s Harambašićevom ulicom; Franje Kluza – križanje s Mavrovska ulicom; Partizanskih baza – križanje s Grdeličkom ulicom i Majšanska cesta – križanje s Ulicom Isidore Sekulić.

J. D. B.

Forum mladih hrvatskih manjina u Pečuhu

Danas (1. rujna) započinje trodnevni *Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina*. Ovogodišnji *Forum* je šesti po redu i održava se u Pečuhu u organizaciji Ureda Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj i Hrvatske matice iseljenika. Među mladim pripradnicima hrvatskih manjinskih zajednica prisutni su i Hrvati iz Srbije – **Ana Francišković** iz Subotice, uposlenica Hrvatskog nacionalnog vijeća i **Hristina Štimac** iz Rume, vijećnica HNV-a.

Tema Foruma je »Mladi manjinskih zajednica – između civilnog društva i političkog predstavljanja«, jer organizatori ističu kako su upravo mladi nositelji i kreatori svog aktualnog, a osobito budućeg nacionalnog identiteta u svojem okruženju. »Danas je pred njima čitav niz izazova u izboru između više mogućnosti. Suočavaju se s problemom vlastitog nacionalnog identiteta i njegove moguće ugroženosti u temeljnim sferama identiteta – jezik, kultura, religija, običaji – kao i sa socijalnim potrebama asimilacije i (re)integracije. Koliko su angažirani i pomažu li im organizacije civilnog društva i lokalna, odnosno državna politika u promicanju zajedničkih interesa i ostvarivanju individualnih inicijativa u potrazi za javnim potrebama?«, navode organizatori.

Forum mladih pripadnika hrvatskih manjina oblik je druženja mladih pripadnika hrvatskih manjinskih zajednica tijekom kojega navedeni stječu nova znanja i vještine putem radionica, predavanja i razmjene iskustava. Isto tako sudionici stječu nova znanja i spoznaje vezane za kulturu i naslijeđe hrvatske manjinske zajednice koja je domaćin Foruma.

J. D. B.

Djelatnici I. Gimnazije Zagreb u posjetu Matici

Djelatnici I. Gimnazije Zagreb, u okviru trodnevnog turističkog posjeta Subotici i Tavankutu, posjetili su u utorak, 29. kolovoza, Hrvatski dom – Maticu.

Njih su primili predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća, NIU *Hrvatska riječ* i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata koji su ih upoznali s radom navedenih profesionalnih institucija ovdašnjih Hrvata, a gostima je prikazan i kratak promidžbeni film o povijesti Hrvata na ovim prostorima, te o pravima koja ostvaruju.

Djelatnike zagrebačke I. Gimnazije, njih trideset dvoje, predvodila je ravnateljica **Dunja Marušić-Brezetić** koja je za naš tjednik istaknula da je povod njihova posjeta, osim turističkog obilaska grada, i želja za upoznavanjem institucija ovdašnje hrvatske manjine, njihove tradicije i kulture, a budući da su smješteni u Tavankutu, obišli su

i OŠ *Matija Gubec* u kojoj se provodi i nastava na hrvatskom jeziku.

Na ovom je susretu spomenuta i mogućnost suradnje.

»Jako rado bismo ostvarili neku međunarodnu suradnju i razmjenu. S obzirom na dob naših učenika, optimalno bi bilo da to isto budu srednjoškolci, gimnazijalci, a onda bismo se s kolegama dogovorili o kojoj bi se vrsti razmjene radilo. Možemo sportsku suradnju, debatnu, kulturno-umjetničku, imamo i zadrugu u kojoj provodimo razne radionice, u svakom slučaju ima raznih mogućnosti. Možda u budućnosti možemo realizirati i neki Erasmus projekt«, kaže ravnateljica I. Gimnazije Zagreb Dunja Marušić-Brezetić.

I. P. S.

Golubić: Znanstveni skup o hrvatsko-srpskim odnosima

Dijalog manjina

»Odnosi su uznapredovali, stvaraju se okviri da se počne razgovarati i da se pitanja unutar institucija razriješe na način da ne budu više smetnja ili povod za nove napetosti«, kazao je Tomislav Žigmanov. »Srbi i Hrvati u puno su kraćem vremenu uspjeli postići ono za što je Nijemcima i Dancima trebalo preko stoljeća«, kazao je Haro Hallman

Međunarodni znanstveni skup *Hrvatsko-srpski odnosi*, koji je posvećen normalizaciji odnosa u regiji, održan je 25. kolovoza u Golubiću pored Obrovca u Hrvatskoj. Na skupu su sudjelovali politički predstavnici Hrvata iz Srbije i Srba iz Hrvatske.

Predsjednik DSHV-a i ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Tomislav Žigmanov** i predsjednik Srpskog narodnog vijeća i saborski zastupnik **Milorad Pupovac** ocijenili su da je skup u Golubiću važan doprinos u ukupnom nastojanju da se odnosi između Hrvata i Srba, te Hrvatske i Srbije, razvijaju u pravcu međusobnog uvažavanja i normaliziranja odnosa. Gosti ovogodišnjeg skupa bili su predstavnici danske manjine iz Njemačke i njemačke manjine iz Danske.

Žigmanov: Institucionalno pokušavamo ostvariti interese hrvatske manjine

U svom uvodnom izlaganju Žigmanov je kazao kako je znanstveni skup u Golubiću jedna od rijetkih prilika da se o stanju u hrvatsko-srpskim odnosima razgovara iz vizure interesa pripadnika nacionalnih manjina, srpske u Hrvatskoj i hrvatske u Srbiji, što je tema koja nije česta u narativima koji prate hrvatsko-srpske odnose, a ima možda najveće posljedice kada su u pitanju zastoji ili razdoblja kada su odnosi između dviju država na niskoj razini.

»Hrvatska zajednica u Srbiji ranije je imala status konstitutivnog naroda i nije, za razliku od drugih tradicionalnih manjina, imala svoje institucije. Morala ih je razvijati, a tako i snažiti svoju strukturu i pretpostavke za očuvanje i razvoj identiteta. Bilo je situacija kada smo imali iskustva zapriečavanja, administrativnog onemogućavanja da se na temelju zakona i dopuštenih mogućnosti iste ostvare i da se artikuliranje interesa i legitimnih, legalnih i na temelju zakona dopuštenih mogućnosti ne dopušta. To je bilo sofisticirano kažnjavanje onoga što smo mi kao posljedicu 1990-ih godina živjeli, a i danas u manjoj mjeri živimo«, kazao je Žigmanov.

On je podsjetio da je politika 90-ih imala negativne i tragične posljedice po hrvatsku zajednicu.

»O tom se malo zna, bez komemoracijskih praksi, bez memorijalnih prostora u kojima bi se iskazivao pijetet i sa snažnim narativnima da se isto nije dogodilo nego da je to (protjerivanje Hrvata iz Srijema i jugozapadne Bačke) bio 'svečani ispraćaj sretnih Hrvata koji dolaze u bolji prostor, koji se ispraćaju u svjetliju perspektivu i koji su posljedica zlih sila iz Hrvatske'. Karikiram, kako bih ukazao na svu vrstu iskustava kada je u pitanju njezino osnivanje osnovnih činjenica o zločinima koji su se dogodili nad Hrvatima i za koje je pred mjerodavnim međunarodnim sudskim instancama bilo i pravosnažnih presuda u slučaju **Vojislava Šešelja**«, kazao je Žigmanov.

Velikim pomakom on je ocijenio ulazak u Vladu Srbije.

»Kada je u pitanju demokratska participacija hrvatske zajednice, veliki pomak je što smo uspjeli ući u Vladu Srbije, na taj način pokušati u institucionalno primjerenijem okviru ostvarivati interese pripadnika hrvatske zajednice. U tim savezništva, osim političkih subjekata, civilnog društva, podrške koje ostvarujete od institucija države matičnog naroda, u ovom slučaju Hrvatske, važna točka bila je i suradnja s institucijama srpske zajednice. Ona traje više od 25 godina. To je isto važno jer šaljete poruku da vaše temeljno demokratsko opredjeljenje jeste živo. Svjedočiti normalnost u demokratskom ambijentu jest osnovni nalog za svaki politički subjekt, i u državi u kojoj živite i u širim okvirima. To je vrhunilo potpisivanjem, na ovom simboličnom i vrlo važnom mjestu za hrvatsko-srpske odnose, Deklaracije o trajnoj suradnji koja je odjeknula jer je bilo visoko na margini interesa javnosti ono što se događa u bogatim i plodnim odnosima hrvatskih institucija iz Srbije i srpskih iz Hrvatske. Bilo je to i povodom da se otvorena pitanja između dviju država počnu u institucionalno primjerenom okviru debatirati i da se pokušaju naći rješenja. Odnosi su uznapredovali, stvaraju se okviri da se počne razgovarati i da se pitanja unutar institucija razriješe na način

da ne budu više smetnja ili povod za nove napetosti«, kazao je Žigmanov.

»Sada se naša autopercepcija i percepcija nas u društvu mijenja, budući da državna administracija vidi da možemo delegirati ministra koji je intelektualac, istraživač, demokršćanski humanist, koji razumije druge, koji je profesionalac i zna kako institucije funkcioniraju. To je jedan od koraka na putu mijenjanja percepcije o nama. Državna administracija može se osvjedočiti o tome kako Hrvati nisu 'plemenska skupina' koja je orijentirana protiv većinskoga naroda već kako su Hrvati zajednica sa svojim izgrađenim institucijama koja želi sudjelovati u procesu donošenja odluka i da mi imamo kapaciteta za to«, kazao je međunarodni tajnik DSHV-a **Darko Baštovanović**.

Pupovac: Kontinuirana suradnja

Milorad Pupovac podsjetio je da je prošle godine u Golubiću potpisana Deklaracija o suradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije.

»Mi smo se na ovom mjestu u ovoj školi u Golubiću obvezali na trajnu suradnju i kontinuirane napore u poboljšanju srpsko-hrvatskih odnosa, kao inspiracija suradnje između dviju država kako bismo osigurali trajnu normalnost i komunikaciju, što je za nas značajno postignuće, jer se godinama ništa nije dešavalo; otvorena se pitanja nisu rješavala i taložile su se negativne poruke. Iako bi neki kazali da to nije mnogo, sve što se postigne može samo biti korisno u daljnjim naporima«, kazao je Pupovac.

Hallman: Kvalitetni odnosi ne stvaraju se preko noći

Voditelj Tajništva Unije Nijemaca iz sjevernog Schleswig **Harro Hallman** na skupu je govorio o kompara-

tivnim izazovima s kojima se suočavaju prekogranične manjine, a istaknuo je i kako je važno prenijeti iskustva njemačko-danskih odnosa koji su više od stoljeća i pol bili jako negativni, piše *Zadarski list*.

»Jedan od najvažnijih zaključaka je shvatiti da se kvalitetni odnosi ne mogu stvoriti preko noći, naročito među narodima koji su ratovali jedni protiv drugih. Srbi i Hrvati u puno su kraćem vremenu uspjeli postići ono za što je nama i Dancima trebalo preko stoljeća«, kazao je Hallman. Glavni tajnik organizacije koja predstavlja dansku manjinu u Njemačkoj **Jens A. Christiansen** rekao je kako je razvoj odnosa između Danaca i Nijemaca od rata i netrpeljivosti godinama razvijan k poštovanju i suživotu.

»Napretka u odnosima između bilo koja dva naroda ne može biti bez dijaloga i participacije u međusobnim naporima njegova poboljšanja. Nama je trebalo 150 godina da to postignemo. Stoga se fokus ne smije skrenuti s dijaloga, jer manjine trebaju biti dijelom socijalnog dijaloga društva u kojem participiraju, budući da se jedino tako mogu kreirati kvalitetne politike i donositi odluke koje streme ka boljem položaju manjina unutar većinskog društva«, dodao je Christiansen, rekavši kako su socijalne usluge i obrazovni sistem sastavni dio takvog koncepta, kako bi se svake godine mogli susretati u poštovanju i razgovarati o važnim političkim temama.

Uz njih, skupu su prisustvovali i znanstvenici iz Europskog centra za manjinska pitanja iz Flensburga, predstavnici Mreže manjinskih kompetencija iz Njemačke, predstavnica Sveučilišta u Tartuu (Estonija) i znanstvenici s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu. Znanstveni skup u Golubiću organizirali su Udruga za povijest, suradnju i pomirenje Golubić i Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje Novi Sad.

Priredila: Z. V.

Nova školska godina

Kreću »muke« oko nauke

U cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u osnovnoj školi upisano je 35 prvaša, dok je u srednju školu upisano njih 60

Danas, 1. rujna, započela je još jedna školska godina. Novi početak donosi i novu nadu da će ova školska godina biti bolja i da će imati sretniji kraj. Nažalost, svi se sjećamo tragedije i nadamo se da se više nikada neće ponoviti. Upravo radi toga, a po preporuci Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja prvi tjedan bit će drugačiji.

Gostujući u *Dnevniku* RTS-a ministrica prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja **Slavica Đukić-Dejanović** rekla je da su smjernice za dalji rad poslane u školu. Prema njenim riječima, obrazovno-odgojni rad će u ovoj školskoj godini biti prožet obvezom svih, a to je sigurnost djece, te će se dodatno raditi na njegovanju pravih ljudskih vrijednosti. Kako će to sve biti provedeno u djelo, predstoji nam tek vidjeti.

»Neki novi klinici«

Za one najmlađe školarce – prvaše danas je veliki dan. Kada je u pitanju cjelovita nastava na hrvatskom jeziku, danas je prvi puta u školsku klupu sjelo 35 prvaša koji predstavljaju 22. generaciju učenika na hrvatskom jeziku. Iako ista generacija, svoje znanje će stjecati u različitim školama: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – šest učenika, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – osam, OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin – troje, OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – jedanaest i OŠ 22. oktobar, Monoštor – sedam učenika.

Broj učenika se u svim školama u Srbiji iz godine u godinu smanjuje, a takva je situacija i u OŠ 22. oktobar u Monoštoru.

»Kao i svugdje, i u našoj školi je smanjen broj djece, ali ono što je ove godine pozitivno jeste da imamo 19

prvaša, od kojih se njih sedmero opredijelilo za cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Osim njih, u nastavi na hrvatskom jeziku imamo i peti i sedmi razred s pet, odnosno šest učenika«, kaže ravnateljica monoštorske škole **Marija Mrgić**.

Po njenim riječima udžbenici i nastavni kadar su spremni, kako za prvaše tako i za više razrede.

»Radosni smo da imamo ove godine i hrvatski odjel. U našoj školi je to prisutno već sedam godina i imam dojam da su sada i ljudi više upoznati i da im hrvatski odjeli nisu više nepoznanica. Roditelji kada dolaze na upis i evidentiranje imaju još po neko pitanje, te kada osjete sigurnost i u kadru i upravi škole onda im je lakše donijeti ovu odluku i upisati dijete na cjelovitu nastavu. Kad podvučemo školsku godinu, s ovim odjelima uvijek samo benefite vidimo«, rekla je Mrgić. Učiteljica koja je izvela četvrtase, te sada prima prvaše u Monoštoru je **Lidija Marinković**.

Najbrojniji odjel prvaša će ove godine biti u Tavankutu, u OŠ *Matija Gubec*, a njihova učiteljica, kako je rekla ravnateljica škole **Stanislava Stantić Prčić**, bit će **Ana Kopunović Legetin**. U ovoj školi, osim prvaša, nastavu na hrvatskom jeziku pohađaju i učenici trećeg, te petog, šestog i sedmog razreda.

Udžbenici gotovo na dar

Polazak u školu je »zanimljiv« i roditeljima, po organiziranju svih obveza i izvannastavnih aktivnosti, do onog »najstresnijeg« dijela – financija. Osobito ako u obitelji ima više djece. Primjerice, komplet za učenike od prvog do četvrtog razreda iznosi od 9.000 do 12.000 dinara, dok za više razrede i do 20.000 dinara. Danas više ni

bilježnice ni školski pribor nisu jeftini, a to također čeka sve roditelje. Odjeću i obuću ćemo ovoga puta (bolje) preskočiti.

No, za sve one učenike koji su u cjelovitoj nastavi udžbenici su, kada su u pitanju prvaši, na dar, a za sve ostale razrede se uplaćuje samo kotizacija, i to simboličnih 1.000 dinara. Što je velika olakšica, a to nam je posvjedočila mama šestero djece **Adrijana Kujundžić**.

»Ove školske godine imamo tri školarca koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku: dva osnovca i jednog srednjoškolca (stomatološki tehničar). Najstarija kći ide u srednju školu na srpskom, no, osnovnu je također završila na hrvatskom. Najmlađi su u vrtiću. Mislim da su svima besplatni udžbenici velika pomoć i podrška, osobito nama koji imamo više djece. Kada se sve zbroji, te brojke uopće nisu male, a uz ovu pomoć možemo djeci osigurati pribor, bilježnice i drugo potrebno za početak nove školske godine.«

No, ipak ti udžbenici nisu besplatni nego se oni financiraju na drugi način.

Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* je i ove godine osiguralo sredstva za ovu namjenu. »Zahvaljujući projektu prekogranične suradnje HPD-a *Bela Gabrić* i Grada Iloka osigurana su sredstva za sve udžbenike kada je u pitanju osnovna škola. Na tom projektu smo dobili 14.000 eura, što u principu nije dovoljno, ali budući da nam je ostalo nešto udžbenika od prošle godine sada ćemo se uspjeti uklopiti u ovu brojku. Kao i ranijih godina, tako je i sada Hrvatsko nacionalno vijeće završnu sumu dopunilo potrebnim iznosom. Prethodnih godina su udžbenici koštali preko dva milijuna dinara, a tako bi bilo i sada«, kaže predsjednica HPD-a *Bela Gabrić* **Margareta Uršal**.

Po njenim riječima ukupno je poručeno 1.888 udžbeničkih jedinica (udžbenika i radnih bilježnica) i to od BIGZ-a 1.573, što je 1.419.007,67 dinara, *Gerundijuma* 70, što je 70.840,00 dinara i od Zavoda za udžbenike 245, što je 184.235,00 dinara, Dakle, ukupno 1.674.082,67 dinara (14.308 eura).

Kada su u pitanju udžbenici za srednju školu, svi predmeti za Gimnaziju su prevedeni na hrvatski jezik, te se, kako je rekla Uršal, opći predmeti koriste i u strukovnim školama. Za strukovne škole su osigurani i udžbenici iz Hrvatske, koji se u cjelovitoj nastavi koriste kao priručna nastavna literatura.

Od vrtića do srednje škole

Za prvaše – cijelu generaciju organizira se i svečani prijem, koji će biti danas, 1. rujna, u dvorištu Hrvatskog doma – Matice.

»Godinama unazad trudimo se našim prvašima uljepšati prvi dan škole. Tog dana otvaraju se naša vrata za nove obitelji te ih više ne zatvaramo. Učenici nižih razreda sa svojim učiteljima pripremaju program, a nakon toga djecu čekaju brojni darovi, iznenađenja i zabavni program kom će se zasigurno obradovati«, rekla je predsjednica Odbora za obrazovanje pri HNV-u **Nataša Stipančević** i dodala: »Osim udžbenika koji su na dar za prvaše, oni će dobiti još i bon-vaučer u vrijednosti od 10.000 dinara za kupovinu školskog pribora, te prikladne darove, koje je pripremiло Hrvatsko nacionalno vijeće i Udruga *Naša djeca*«.

Istoga dana u školu polaze i »veliki« prvaši – srednjoškolci.

»Upis u srednju školu novi je početak i poglavlje za svakog učenika. Četiri godine u kojima imaju prilike upoznati sebe, odlučiti se za studij ili posao kojim se u budućnosti žele baviti. HNV će im i nadalje pomagati u tome i uljepšati školske dane u vidu ekskurzija, izvannastavnih aktivnosti, profesionalne orijentacije, članskih karata u Gradskoj knjižnici...«, rekla je Stipančević.

Kada je u pitanju cjelovita nastava na hrvatskom jeziku u srednjim školama, nastava će se i nadalje odvijati u tri srednje škole: Gimnaziji *Svetozar Marković* gdje je na opći smjer upisano njih 22 učenika, potom u Politehničkoj školi, gdje se na smjer tehničar tiska upisalo njih osmero, dok je u Medicinskoj školi na smjeru stomatološka sestra – tehničar upisano njih 30.

Veliki broj djece je upisan i u vrtiće na hrvatskom jeziku, tako će od rujna u *Mariji Petković – Sunčici*, *Mariji Petković – Biseru*, *Petru Panu* u Tavankutu, te u vrtiću pri OŠ *Vladimir Nazor* iz Đurđina biti ukupno blizu 170 djece.

Podaci za izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture još nisu kompletirani, budući da još nisu sve škole obavile anketu roditelja.

U narednom periodu, kako najavljuju iz HNV-a, bit će organiziran i prijevoz djece od kuće do škole i nazad, koji je također velika pomoć i olakšica roditeljima.

Ž. V.

Prvo desetljeće Hrvatske u Europskoj uniji (IX.)

Izravna plaćanja po hektaru u prosjeku 350 eura

»Najveće potpore su za proizvođače koji su u sektoru voća i povrća, pa ako su još u ekološkoj proizvodnji oni mogu ostvarivati po hektaru i do 800 eura«, kaže Robert Hadžić. »Tek 14 % poljoprivrednika koristilo je investicijska sredstva u sedam godina programskog razdoblja«, kaže Vedran Stapić

O d početka ove godine započelo je novo programsko razdoblje, koje će trajati do 2027. godine i u tom razdoblju će se primjenjivati Strateški plan za jedničke poljoprivredne politike Europske unije. Ovaj strateški plan koji je odobrila Europska komisija, s novih 3,8 milijardi eura temelj je za korištenje sredstava iz europskih poljoprivrednih fondova, za izravna plaćanja, ruralni razvoj i investicije.

I za Hrvatsku kao članicu Europske unije važi europski sustav potpore. To znači da se ukupna sredstva dijele na dvije takozvane omotnice. U jednoj su izravna plaćanja, a u drugoj investicijska sredstva za razvoj, koja danas zovu intervencije.

Potpora za 100.000 gospodarstava

Izravna plaćanja godišnja su potpora dohotku koja se dodjeljuje aktivnim poljoprivrednicima za obavljanje poljoprivredne aktivnosti na poljoprivrednom gospodarstvu. Dodjeljuju se za proizvodnju, uzgoj ili sadnju poljoprivrednih

proizvoda, za uzgoj ili držanje stoke, kao i za održavanje poljoprivredne površine u stanju pogodnom za ispašu ili uzgoj. Pravo na izravna plaćanja imaju aktivni poljoprivrednici. Aktivnim poljoprivrednikom smatraju se i svi poljoprivrednici koji su u prethodnoj godini primili izravna plaćanja u iznosu manjem od 5.000 eura. Godišnja financijska omotnica za izravna plaćanja iznosi 374,7 milijuna eura.

»Izravna plaćanja dobiju svi poljoprivrednici koji su u sustavu potpora (iliti poticaja) prema tome koliko zemlje obrađuju i koliko stoke drže. Tu postoji set pravila koji definira iznose po hektaru ili grlu, a zahtjevi za isplatu se podnose godišnje. Zahtjeve poljoprivrednici rade sami putem interneta ili u Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR)«, kaže za Hrvatsku riječ jedan od osnivača Agrokluba Vedran Stapić.

Za ostvarivanje izravnih plaćanja minimalna prihvatljiva poljoprivredna površina iznosi jedan hektar.

»U Hrvatskoj je minimum jedan hektar, ali neke zemlje kao Rumunjska ili Italija imaju puno manje. Na Cipru je tek 0,3 hektara minimum za prijavu za izravna plaćanja.

Praćenje iz svemira

Od ove godine hrvatski poljoprivrednici koji dobiju poticaje bit će pod satelitskim praćenjem svojih poljoprivrednih aktivnosti. Poljoprivredne površine prate se iz svemira, a snimke stižu na svakih pet dana. To znači da će se umjesto pet posto površina, koje su se do sada mogle kontrolirati na terenu, moći provjeriti sve površine. Teže će se pratiti aktivnosti u maslinicima, vinogradima ili, primjerice, nasadima lijeske ili oraha te ispaša na pašnjacima. Tada će u provjeru na teren izaći kontrolori.

Temeljem prijavljenih površina Hrvatska je dobila status u kome je nešto iznad milijun hektara prijavljenih površina. U sustavu izravnih plaćanja je između 100.000 i 105.000 gospodarstava», kaže za *Hrvatsku riječ* predsjednik Udruge OPG-a Hrvatske **Život Robert Hadžić**.

U europskim uredbama izravna plaćanja tretiraju se kao potpora dohotka poljoprivrednicima. Unutar toga je više kategorija, ovisno od toga kako je koja zemlja ispregovarala.

»Postoje plaćanja koja se odnose na osnovnu potporu dohotku, to dobiva svaki poljoprivrednik, ali imate, temeljem europskih uredbi, i razradu. Ta razrada može biti za zelena plaćanja, što je bilo u prethodnom razdoblju, a sada su eko sheme. To su oblici koje je država članica morala programirati, a ide u smjeru da poljoprivrednici primjenjuju zelene, održivije, prakse u poljoprivredi. U Hrvatskoj je osnovni dio 200 eura po hektaru. Ostatak ovisi o tome što je poljoprivrednik prijavljivao što će raditi, odnosno što je navodio koje će pozitivne zelene prakse koristiti. Prosjek u Hrvatskoj je 350 eura po hektaru. To je prosjek, jer individualna plaćanja ovise od puno stvari. Najveće potpore su za proizvođače koji su u sektoru voća i povrća, pa ako su još u ekološkoj proizvodnji oni mogu ostvarivati po hektaru i do 800 eura«, kaže Hadžić.

Poljoprivrednici koji se bave stočarstvom imaju plaćanja po površini i uvjetnim grlima. Po grlu stoke to je 70 do 80 eura, za neke autohtone pasmine i više. Ipak, kod izravnih plaćanja, kao i kod mjera ruralnog razvoja, najveći dio uzmu veliki proizvođači.

»Europska uredba dopušta da zemlje članice EU same odluče hoće li ograničiti iznos plaćanja po gospodarstvu. Mnoge zemlje su primijenile gornju granicu od 100.000 eura prihoda po gospodarstvu. One ne dozvoljavaju da se unište mala gospodarstva, čak veliki nemaju pristup izravnim plaćanjima. Hrvatska nije to iskoristila i ogromne iznose novca dobili su veliki, neki 1,5 do dva milijuna eura. Da smo uveli ograničenje, bolje bismo zaštitili mala obiteljska gospodarstva i puno bi više ljudi ostalo u poljoprivredi«, kaže Hadžić.

Hrvatska je puni opseg izravnih plaćanja iz europskih fondova dobila tek 2022. godine. Od 2013. do 2022. godine bio je tranzicijski period i svake godine povećavao se udio iz europskog proračuna za jamstvena plaćanja poljoprivredi.

Investicije za mali broj poljoprivrednika

Investicijska sredstva se pak dodjeljuju putem natječaja, javnih poziva. Za različita ulaganja u izgradnju, opremanje, kupnju mehanizacije, modernizaciju farmi i slično.

»Financira se udio u cijeni troška investicije, koji ide od 50 % pa i do 100 % ovisno o vrsti javnog poziva i ciljanim korisnicima mjera«, kaže Vedran Stapić.

On navodi da su kod izravnih plaćanja procesi manje-više uhodani i distribucija novca ide relativno jednostavno prema farmerima.

»Kod investicijskih sredstava nije takav slučaj, što sugerira podatak da je tek 14 % poljoprivrednika koristilo taj novac u sedam godina programskog razdoblja. Nešto više od 23.000, u odnosu na 166.000, koliko ih je u upisniku poljoprivrednika, kažu informacije iz APPRRR-a. Podatak je to koji traži javnu raspravu. Nameće se pitanje: što je potencijal domaćeg agrara? Je li broj od 166.000 poljoprivrednika nerealan za Hrvatsku? Usporedbe radi, Belgija ima četiri puta manje farmara na istoj površini zemlje«, kaže Stapić.

Z. V.

Dr. sc. Ana Klobučar, Nastavni zavod za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar, Zagreb

Klimatske promjene pogoduju komarcima

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Prvi dan je rujna, a komarci su i dalje problem. To najbolje znaju stanovnici Podunavlja, Sombora, Osijeka, pa i čitave istočne Slavonije. Na poplavljenom šumskom i močvarnom području koje okružuje Osijek krajem kolovoza pojavile su se nove generacije poplavnih komaraca, a stotine stisuća eura do sada su utrošene za njihovo suzbijanje. U šestom mjesecu istočni dio Hrvatske bio je suočen s pravom najezdom komaraca, pa su se mogli čuti i zahtjevi da se komarci proglase elementarnom nepogodom.

Vremenski uvjeti bili su ove godine pogodni za komarce, pa su oni čiji je posao rad na njihovom suzbijanju ove godine teško dobijali bitku s komarcima.

Ne poznaju komarci državne granice, pa se sa sličnim problemima suočava i Srbija. Od dosadnih komaraca

koji nemilosrdno ubadaju mnogo veći problem je to što su oni prijenosnici virusa. Na ovom području najčešće virusa Zapadnog Nila. U Srbiji je do sada potvrđeno 15 slučajeva. Skoro svi zaraženi su s područja Vojvodine.

S istim vrstama komaraca bore se i u Hrvatskoj i u Srbiji. S voditeljicom Odjela za dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju Nastavnog zavoda *Dr. Andrija Štampar* dr. sc. **Anom Klobučar** razgovarali smo o tome koliko su komarci opasni kao prijenosnici zaraznih bolesti, kojih vrsta komaraca ima na ovim prostorima, koliko je ova godina bila povoljna za njihov razvoj i što nas čeka narednih sezona.

► **Svjetski dan komaraca obilježava se 20. kolovoza. Zašto su komarci dobili »svoj« dan i zašto baš 20. kolovoza?**

Prema podacima Europskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti ove godine do 23. kolovoza Europska unija izvijestila je o 104 slučaja oboljenja infekcijom virusa Zapadnog Nila kod ljudi, s osam smrtnih ishoda. Zemlje koje su na području Europe, a nisu članice Europske unije izvijestile su o 15 humanih slučajeva infekcije virusom Zapadnog Nila i svih 15 je zabilježeno u Srbiji

Komarci su stoljećima značajni prijenosnici bolesti. Vrlo važno, mogli bismo reći na neki način i revolucionarno otkriće vezano za komarce i bolesti dogodilo se 20. kolovoza 1897. godine, kada je engleski liječnik **Ronald Ross** otkrio da ženke komaraca roda *Anopheles* prenose uzročnike malarije među ljudima. Tada je otkriveno da su komarci vektori uzročnika bolesti, u tom slučaju bolest je bila malarija. Kako bi taj povijesni trenutak ostao trajno zabilježen, utemeljen je Svjetski dan komaraca koji se u svijetu obilježava svake godine, osobito u područjima u kojima komarci zaista jesu zdravstveni problem. Svjetske organizacije koje se bave unaprjeđenjem zdravlja, pogotovo one koje su usko vezane za komarce, taj dan značajno obilježavaju i provode akcije osvješćivanja javnosti. Taj dan je prilika da se svi prisjetimo da su komarci koji lete oko nas i dosađuju nam prijenosnici uzročnika bolesti, i ovdje u Europi.

► Zašto se komarci svrstavaju među najsmrtonosnije kukce na svijetu?

U svijetu su brojne bolesti koje prenose komarci. U prvom redu malarija, zatim denga, žuta groznica, Zika virusna infekcija, različiti encefalitis i druge bolesti. Ove bolesti su vezane uglavnom za tropska i subtropska klimatska područja. U tim područjima glavni vektor žute groznice, denge, Zika virusne infekcije je komarac *Aedes aegypti*. U ovom dijelu Europe nemamo tu vrstu komaraca. U svijetu godišnje umre približno milijun ljudi od bolesti koje komarci prenose. Zarazi ih se približno 700 milijuna, što znači da se svaka deseta osoba na planetu zarazi od neke bolesti koju prenose komarci. Malarija je vodeća bolest na svijetu kada je riječ o komarcima. Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da je 2021. godine bilo 247 milijuna slučajeva zaraženih od malarije u svijetu. Umrlo ih je 619.000. Približno 95 % zaraženih je iz područja subsaharske Afrike, od čega su 85 % djeca starosti do pet godina. U tom dijelu Afrike su velika močvarna prostranstva u kojima se razvijaju vrste komaraca roda *Anopheles*, vrste koje su vektori uzročnika malarije. U Europi među bolestima koje prenose komarci posljednjih godina najčešće su infekcija virusom Zapadnog Nila i Usutu virusna infekcija. Uzročnike ovih infekcija prenosi naš domaći komarac *Culex pipiens*, vrsta koja nam najčešće noću zuji oko uha i ometa san. Ove 2023. godine prema podacima Europskog centra za prevenciju i kontrolu

bolesti do 23. kolovoza Europska unija izvijestila je o 104 slučaja oboljenja infekcijom virusa Zapadnog Nila kod ljudi, s osam smrtnih ishoda. Zemlje koje su na području Europe, a nisu članice Europske unije izvijestile su o 15 humanih slučajeva infekcije virusom Zapadnog Nila, svih 15 je zabilježeno u Srbiji.

► Koliko su komarci rasprostranjeni u Hrvatskoj i može li se govoriti o najugroženijim područjima?

Mi smo do sada u Hrvatskoj zabilježili 52 vrste komaraca. Premda je to veliki broj vrsta, nisu sve rasprostranjene s istom zastupljenošću, nisu sve vrste jednako dosadne ljudima i nisu sve zdravstveno značajne. Najveći broj vrsta bilježi se općenito u šumama, jer šume pružaju najpovoljnije uvjete za život i razvoj komaraca. Kada je riječ o vrstama s najbrojnijim populacijama, to su poplavne vrste, sama riječ kaže da se razvijaju u poplavnim područjima. Tako područja Baranje, okolice Osijeka, dakle područje istočne Hrvatske uz velike rijeke ima najviše poteškoća s poplavnim komarcima. Stanovnici tih područja trpe molestiranje komaraca, dosadni kukci ih bodu, no važno je istaknuti da poplavne vrste nisu značajne kao prijenosnici bolesti. Velika poplavna područja uz rijeke Dravu i Savu u godinama u kojima se događaju poplave pružaju povoljne uvjete za razvoj poplavnih vrsta komaraca. Ove godine je u proljeće pala iznadprosječna količina oborina tijekom kratkog perioda pa su se događala plavljenja tla što je rezultiralo velikim brojem jedinki komaraca. Neke od površina pod vodom su zaštićene kao prirodna dobra, npr. Park prirode Kopački rit, za njega vrijede ograničenja u suzbijanju komaraca. Koliko su druga poplavna područja dostupna za suzbijanje razvojnih stadija komaraca nisam upućena, obzirom da je to istočna Slavonija. Međutim, poplavna područja, ponavljam, stvaraju najpovoljnije uvjete za razvoj poplavnih vrsta u godinama u kojima je količina oborina iznadprosječna ili kada u kratkom vremenu padne velika količina oborina. Bavim se komarcima više od 20 godina i tijekom svih tih godina u Zagrebu u kolovozu nismo u ovolikom broju imali poplavne vrste komaraca. Dogodilo se izlivanje Save na zagrebačkom području, a nakon poplave u Sloveniji i dotoka ogromne količine vode Sava se izlila iz korita. Povlačenjem vode, dio vode je ostao u pojedinim dijelovima terena. Uz jako visoke temperature, a bile su iznad 30 stupnjeva, u svega nekoliko dana završio se

razvojni ciklus komaraca u poplavnim vodama. U južnim dijelovima grada trenutno imamo povećan broj poplavnih komaraca. Kada govorimo o invazivnim vrstama, u Hrvatskoj su prisutne dvije invazivne vrste komaraca. Jedna i vrlo značajna kao napasnik i vector uzročnika bolesti je tigrasti komarac, latinskog imena *Aedes albopictus*. To je vrsta koja je otkrivena prvi puta u Hrvatskoj 2004. godine u Zagrebu. Već sljedeće godine otkrivena je u priobalju u brojnim mjestima i gradovima, narednih godina na otocima. Do danas se invazivno proširila po cijeloj Hrvatskoj. Karakteristika ove vrste je da se razvija u malim umjetnim leglima u naseljima, u kantama i bačvama u kojima se čuva voda za zalijevanje u vrtovima, u različitim predmetima u kojima ostaje voda nakon kiše, u gumama na otvorenom u koje pada kiša, u slivnicima na otvorenom, vazama na grobljima, u krupnom otpadu u kome se zadržava voda. Znači, sva mjesta u naselju koja zadržavaju vodu postaju legla ove vrste komaraca. Ti-

Jedna i vrlo značajna vrsta kao napasnik i vector uzročnika bolesti je tigrasti komarac, latinskog imena *Aedes albopictus*. To je vrsta koja je otkrivena prvi puta u Hrvatskoj 2004. godine u Zagrebu. Već sljedeće godine otkrivena je u priobalju u brojnim mjestima i gradovima, narednih godina na otocima. Do danas se invazivno proširila po cijeloj Hrvatskoj.

tigrasti komarac je invazivna vrsta tropskog i subtropskog podrijetla, iz Azije pasivno prenesena u svijet najčešće trgovinom rabljenim gumama u koje ovaj komarac polaže jaja. Kada se guma s jajima prenese u drugi dio svijeta, ako je guma na otvorenom u nju upada kiša nakon čega se jaja razvijaju u ličinke, iz ličinki nastaju kukuljice, a iz njih odrasle leteće jedinke komaraca tropskog podrijetla u nekom drugom kraju svijeta. Ova invazivna vrsta komaraca se na našem području ne razvija u prirodi već u naseljima, na mjestima koja sam navela. Tigrasti komarac je najčešća urbana vrsta tijekom ljeta u priobalju, na otocima, u velikim gradovima. U Zagrebu je inače tijekom ljeta najviše pritužbi na ovu vrstu komaraca. Tu je još jedna vrsta koju treba spomenuti i koja je zdravstveno značajna. Rekla sam prethodno da prenosi virus Zapadnog Nila i Usutu virus, a to je domaći komarac *Culex pipiens* koji se može razvijati i u prirodnim i u umjetnim leglima.

Kanali uz ceste u kojima se zadržava voda izvrsna su mjesta za razvoj ove vrste.

► Može li se reći da nema dijela Hrvatske koji nema problem s komarcima?

Teško mi je to potvrditi. Postoje vjerojatno mjesta, naselja u kojima invazivna vrsta *Aedes albopictus* nije toliko rasprostranjena da donosi probleme stanovništvu. Vjerojatno u kontinentalnim mjestima Hrvatske ima naselja u kojima taj komarac nije toliko rasprostranjen. Mi smo u Zagrebu prvi nalaz ove vrste imali 2004. godine, trebalo je proći desetak godina da se udomači na području cijelog Zagreba. Naknadno se dogodilo širenje u kontinentalna područja Hrvatske. Godine 2016. započela je provedba praćenja tigrastog komarca na nacionalnoj razini, nakon sezone 2016. utvrđeno je da je ova vrsta prisutna u brojnim županijama kontinentalne Hrvatske, premda stanovnici nisu imali poteškoća s dosađivanjem ove vrste, a nisu imali jer je bila samo mjestimično prisutna. Također, u priobalju nema poteškoća s poplavnim vrstama komaraca.

► Mogu li akcije suzbijanja komaraca biti učinkovite?

Najbolji način suzbijanja komaraca je suzbijanje njihovih razvojnih stadija, znači suzbijanje ličinki i kukuljica u vodama. To je najučinkovitija metoda. Odrasle jedinke komaraca suzbijaju se metodom zamagljivanja, koriste se vodene otopine koje se uz pomoć uređaja pretvaraju u maglu. U Slavoniji primjenjuju i aviotretiranja u situacijama kada je jako veliki i nepodnošljiv broj komaraca. U Zagrebu ne provodimo aviotretiranja. Težnja struke je na vrijeme provesti suzbijanje razvojnih stadija u vodama, što znači da bi trebalo suzbiti komarce prije nego izlete. Da bi se takve mjere učinkovito i na vrijeme provele potrebno je dobro poznavati područje na kome se komarci razvijaju, odnosno legla komaraca i pratiti razvojni ciklus komaraca u njima. U Zagrebu imamo Program mjera i Provedbeni plan dezinsekcije komaraca u kojem se propisuje suzbijanje ličinki u vodama u prirodnim i umjetnim leglima. Trudimo se da to bude i provedeno. Mjere provode privatne tvrtke koje sklapaju ugovor s Gradom Zagrebom, a mi – Nastavni zavod za javno zdravstvo *Dr. Andrija Štampar* provodimo stručni nadzor. Moram reći da su poplavne vrste komaraca i migratorne pa mogu preletjeti kilometre. Tako na području Grada Zagreba imamo i komarce s područja susjedne županije. Zasigurno postoje i manja legla u prirodi koja utječu na broj komaraca, a ne znamo gdje su smještene. Stoga je važno poznavanje terena i suzbijanje ličinki u vodama stajaćicama. Suzbijanje odraslih jedinki treba biti samo nadopuna kada se pojave velike, brojne populacije komaraca. Ponavljam, ove godine su bili vrlo povoljni uvjeti za komarce i u svibnju je bilo otežano suzbijanje razvojnih stadija u vodama jer je često padala kiša, a dopuštena sredstva za suzbijanje komaraca u Hrvatskoj su vrlo niske toksičnosti za prirodu i sporog učinka na ličinke komaraca.

► I kada govorimo o suzbijanju komaraca, mediji su pisali o 100.000 komaraca koji su iz Italije uvezeni u Hrvatsku.

Tih 100.000 sterilnih komaraca odnosi se na Zagreb. Dakle, Zagreb je uvezo 100.000 jedinki laboratorijski uzgojenih sterilnih mužjaka iz Italije. Na području Istre, odnosno na području Premantura u Istri, ove sezone će biti uvezeno i pušteno 1,2 milijuna sterilnih komaraca. Radi se o biološkoj metodi suzbijanja komaraca koja se provodi puštanjem sterilnih mužjaka komaraca u prirodnu populaciju. U slučaju Zagreba i Premanute to je tigrasti komarac. Sterilni mužjaci tigrastog komarca pare se s divljim ženka komaraca iste vrste na području na kojem su pušteni. Rezultat je da ženke polažu jaja iz kojih se neće razviti nove jedinke komaraca. Puštanje sterilnih mužjaka u dovoljnom broju i tijekom duljeg vremena omogućava parenje mužjaka s velikim brojem ženki, što bi u konačnici trebalo dovesti do značajnog pada brojnosti tigrastih komaraca. U Zagrebu smo uvezli laboratorijski uzgojene i pigmentima označene mužjake tigrastog komarca, puštali smo ih na području Cvjetnog naselja. U ovoj godini je to bio samo prvi korak u primjeni ove tehnike, puštanje na malom području, a zatim hvatanje kako bismo utvrdili koliko je njihovo preživljavanje u urbanim uvjetima, koliko daleko će letjeti, odnos njihovog broja prema broju divljih mužjaka, a imali smo i klopke za jaja i promatramo koliko je jaja iz kojih neće nastati nove jedinke. U kratkom periodu od samo dva tjedna pustili smo tjedno 50.000 jedinki, stoga se ne može ni dogoditi značajna redukcija same populacije. Važno je reći da tigrasti komarci ne lete na veće udaljenosti. Naši rezultati u primjeni tog prvog koraka su jako dobri, mogu reći da smo vrlo zadovoljni. Dio rezultata je još u obradi.

► **Ukoliko se akcije suzbijanja komaraca ne urade dobro u jednoj godini, koliko je to opasnost za narednu?**

Različite vrste komaraca prezimljavaju u različitim stadijima. Jedinke domaćeg komarca prezimljavaju zadržane u zaštićene suterenske i podrumске dijelove objekata, tunele potoka ili na nekim drugim zaštićenim mjestima. Prezimljavaju ženke. Ako ih je manje u prirodi, zasigurno će ih manje i prezimiti i imati priliku položiti jaja u proljeće. Tigrasti komarci prezimljavaju u stadiju jaja na zaštićenim mjestima i površinama. Njihovo prezimljavanje ovisi o klimi, koliko je zima oštra. Jajašca u našem dijelu umjerenog klimatskog pojasa vrlo uspješno prezi-

mljavaju naše zimske temperature. Uz niže zimske temperature uspjeh prezimljavanja je znatno manji. Globalna promjena klime donosi toplije zime na našem području, stoga je sve uspješnije prezimljavanje ove vrste. Dakle, što je manje jedinki manje će ih biti i u prezimljavanju. Poplavne jedinke polažu jaja na poplavne površine i ta jaja uspješno prezimljavaju niske zimske temperature i mogu ostati mjesecima i veći broj godina zaštićena u udubinama tla čekajući vodu.

► **Najavljaju se klimatske promjene, toplija ljeta, razdoblja obilnih padalina. Znači li to da će komarci biti još veći problem?**

Spomenula sam da imamo invazivnog tigrastog komarca koji se uspješno ovdje odomaćio, na području cijele Hrvatske, širi se uspješno i na području Srbije i prema sjeveru Europe. Toplije zime i vruća ljeta pogoduju duljem razdoblju aktivnosti vrste i prezimljavanju. Stalno postoji i mogućnost pojave komarca *Aedes aegypti*, tropske vrste koja je najznačajnija u prijenosu tropskih virusa, primarni je vektor virusa žute groznice. Promjenom klime moguće je da će se i ova vrsta moći prilagoditi mediteranskoj klimi i umjerenom klimatskom pojasu. Globalizacija utječe na promjene pa možemo očekivati pojavu i drugih invazivnih vrsta koje još nisu prisutne na našem području.

Klimatske promjene donose i česte poplave koje pogoduju razvoju poplavnih jedinki komaraca.

Da, zbog promjene klime vjerojatno je da će problem s komarcima biti još više izražen.

Program prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije

Investicije u kulturi

»Želimo svakako pohvaliti ovu inicijativu vodstva zajednice koja je omogućila da na ovakav način, kapitalniji i ozbiljniji, financijska sredstva dolaze u udruge koje tada mogu raditi na projektima investicijskog karaktera«, kaže Lazar Cvijin

Dokaz da se vremena znaju ponekad mijenjati i na bolje je praksa koju je prošle godine započelo hrvatsko Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Prvi put je tada objavljen natječaj za Programe prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije koji je akcent stavio na pomoć hrvatskim udrugama u Srbiji. Princip funkcioniranja ovih projekata je po standardnoj praksi Europske unije, glavni partner iz Hrvatske i partner udruga iz Srbije. Ove godine za Hrvate u Srbiji izdvojeno je 530.000 eura, ali će naredne godine taj iznos, kako je najavljeno, biti povećan na dva milijuna eura.

Županja – strateški partner

Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanica* kroz projekt prekogranične suradnje nastavlja partnerstvo s Turističkom organizacijom Županje. Ukupno su po natječaju dobili 24.000 eura, s tim da je odnos sredstava 60:40 u korist *Dužijance*. U prvom projektu prošle godine su imali nabavu stolova, klupa, dvije kućice i sedam štandova koje su ove godine prvi puta koristili za *Dužijancu* i *Takmičenje risara*.

»Mi smo rezultate naših projekata već stavili u funkciju, oprema se koristi, što pokazuje koliko nam znači ovakav vid potpore. Ovogodišnji projekt je nastavak uspješne prošlogodišnje suradnje. Prvim dijelom projekta smo obuhvatili nabavu deset suncobrana sa stalcima za po-

trebe *Dužijance* i *Takmičenje risara*. Bila je predviđena izgradnja vanjskih toaleta na Đurđinu ili obnova krova postojećeg salaša koji je u našem vlasništvu, također na Đurđinu. Dio projekta smo već uspješno realizirali, za *Dužijancu* smo imali suncobrane koje je proizvela firma *Kurija* iz Karlovca, uvezli smo ih te su ove godine stavljeni u funkciju. Iznos tog dijela projekta je ukupno 4.400 eura sa svim pripadajućim troškovima. Od ukupnih sredstava koje smo dobili radit ćemo na izgradnji vanjskih toaleta. Smatramo da je to od izuzetne važnosti, jer svake godine smo za *Takmičenje risara* angažirali pokretne sanitarne kabine koje su izuzetno skupe, stoga nam je ovaj dio projekta sada prioritet. Ono što ostaje iza toga je sanacija krova na salašu«, rekao je direktor UBH-a *Dužijanica* **Marinko Piuković**.

Naglašava kako im je Grad Županja, odnosno Turistička organizacija Županje strateški partner. To je suradnja koja traje mnogo dulje od ove prekogranične, oko 20 godina. Međusobno se posjećuju na manifestacijama i pomažu se na razne načine. Njihova udruga je *Moba*, koja funkcionira pri Turističkoj organizaciji.

»Svake godine su bili kod nas na *Takmičenju risara* i *Dužijanci*, a naši risari su bili kod njih na manifestaciji pod nazivom *Žetva*. Nama je cilj da nastavimo i usavršavamo uzajamnu suradnju, te koliko god je to moguće ostvarujemo uspjehe na projektima ovakve vrste. U svakom slučaju, imamo potrebu za jakim partnerom koji razumije naše

potrebe. Poznajemo se dugi niz godina i funkcioniramo na istoj valnoj duljini. Imamo slične prioritete, nabavljamo sličnu opremu te će zasigurno svaki idući projekt biti navezan na Turističku organizaciju Grada Županje», zaključuje Marinko Piuković.

Oprema za *Veliko prelo*

HKC *Bunjevačko kolo* je i ove godine odlukom Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije dobilo sredstva po raspisanom natječaju. Projekt je rađen zajedno s Općinom Ivankovo iz Hrvatske i nosi naziv »Očuvanje hrvatskog kulturnog stvaralaštva u Ivankovu i Subotici«. Za njih je to nastavak projekta od prošle godine kada je partner bila Osnovna škola *Ivan Filipović* iz Račinovaca. Ovogodišnjim projektom su se odlučili osnažiti najznačajniju manifestaciju HKC-a, a to je *Veliko prelo*. Za naš tjednik, predsjednik Upravnog odbora **Lazar Cvijin** rekao je kako su, znajući sve izazove koje ta manifestacija ima u svojoj organizaciji, shvatili i njene slabe točke.

»Prošle godine smo putem projekta nabavili pedeset stolova koji nam omogućuju 600 mjesta za sjedenje. Isto tako smo shvatili da su nam za tu manifestaciju bitan segment i stolice za koje smo aplicirali na ovom natječaju. Ne možemo više posuđivati, jer je to prevelik trošak za nas. Ideja je bila pokušati priskrbiti 480 stolica, po nekom proračunu koji je iznosio 14.170 eura. Budući da je naš dio na projektu ukupno 11.600 eura od dobijenih 17.630 eura, shvatili smo da nećemo moći kupiti sve planirane stolice. Iskristili smo dobijeni proračun da ih kupimo što više kako bismo dopunili postojeći inventar, te ćemo pokriti i taj segment logistike *Velikog prela* jer ćemo skupa imati oko 600 stolica«, govori Cvijin.

Ističe kako su uplatili avans firmi koja je dala najbolju ponudu, te očekuju isporuku stolica u 10. mjesecu, pošto je veća količina u pitanju i nitko nema na stanju.

»To je za nas odlična priča zbog toga što su stolice funkcionalne, mogu se stavljati jedna u drugu, bit će ih lakše skladištiti za razliku od postojećih koje zauzimaju veliki prostor. Smatram da ćemo ovim projektom uraditi jedan veliki posao. Prošlogodišnjim projektom smo također nabavili termoizolacijske kutije, jer se manifestacija organizira u fiskulturnoj sali Tehničke škole, moramo hranu dopremiti na način da ostane topla. Prostora za nove projekte još ima, planiramo u sljedećoj fazi opremiti restoran u okviru HKC-a koji bi novom opremom bio u stanju pripremiti potrebnu količinu hrane za *Veliko prelo*, mada to su budući planovi«, rekao je Cvijin.

U daljem razgovoru nam otkriva kako HKC *Bunjevačko kolo* ima ograničenje što se tiče prostora, ne mogu ulagati u objekt budući da nisu u vlasništvu, stoga ulažu u pokretnu imovinu i opremu, jer bez nje ne mogu zamisliti organiziranje jedne tako velike manifestacije poput *Velikog prela*.

»Podnijeli smo nekoliko inicijativa da se problem prostora HKC-a rješava, u slučaju da dobijemo neki bolji ugovor od sadašnjeg, tj. ukoliko bi se ugovor o najmu prebacio na ugovor o korištenju prostora na duži period, tada bi se moglo razmišljati o adaptaciji prostora. Ima mnogo problema kao što je energetska efikasnost prostora, grijanje i mnogi drugi. Sve je to uvjetovano ograničenjima koje imamo kada su ovi projekti u pitanju. Želimo svakako pohvaliti ovu inicijativu vodstva zajednice koja je omogućila da na ovakav način, kapitalniji i ozbiljniji, financijska sredstva dolaze u udruge koje tada mogu raditi na projektima investicijskog karaktera«, zaključuje Lazar Cvijin.

Ivan Ušumović

Treba li ljetovati u Orebiću i zašto da?

Mir, harmonija i čisto more

Na gradskoj plaži Trstenica je, recimo, kao na Babilonskoj kuli: čuje se mnoštvo jezika, a svi se opet razumiju u osnovnom – ne smetati drugome. U špicu turističke sezone, što znači od konca srpnja do polovice kolovoza, apartman za dvoje, odnosno četveročlanu obitelj mogao se naći od 45 do 55 eura

Sjećate li se *Smogovaca*? To su oni mali, ali su veliki, odnosno nisu više mali, ali su dosta veliki da ne budu mali.

E, tako nekako dalo bi se definirati mnoštvo mjesta diljem Jadrana, uključujući i otoke, plus sva ostala mjesta na Planetu u koja kroči turistička noga. Plus Orebić. Koji jeste mali, ali ipak dovoljno velik da ne bude jako mali, odnosno da imaš što ti treba i da ti ne bude dosadno.

Do Orebića se, međutim, ne stiže kao do Rijeke ili Crikvenice, pa čak ni kao do Splita. Iz perspektive Subotičanina, bilo da ideš preko Bosne i Hercegovine, bilo preko Zagreba očekuje te brat bratu 12-13 sati putovanja. U

prvom slučaju put je kraći, ali su zato ceste lošije, a tu su i prelasci preko granice: Srbija – Hrvatska, pa Hrvatska – Bosna i Hercegovina, pa onda Bosna i Hercegovina – Hrvatska, što je, uz podrazumijevajuće gužve i čekanja na prijelazima posve dovoljno da u startu odustaneš i zaputiš se trasom nekih 200-300 kilometara dužom, ali zato neusporedivo komfornijom. I skupljom (jer, cestarina se svako malo naplaćuje od *Slavonike*, preko *Lučkog* pa onda i kod Ploča. Ne pomaže tu puno ni Pelješki most, jer ušteđeno vrijeme na njemu izgubio si po Bosni i Hercegovini ili pak dugoj monotoniji polukružne autoceste od Osijeka do Ploča.

Izvrstan pogled na susjedni krov

Kada se, međutim, stigne do Orebića, u istom trenu zaborave se i gužve na autocesti i nakupljeni umor i nestrpljenje »kad će već?« koje te pratilo nekoliko minuta ranije. Susret s poznatim mjestom, ljudima u njemu i svježinom mora i morskog zraka izliječio bi čak i Jeremiju.

Turisti koji imaju običaj mijenjati destinacije ljetovanja (zimovanja, proljetovanja ili jesenovanja, svejedno) obično se oduševljavaju površnim stvarima: izgledom mjesta, ponudom, gostoljubivošću domaćina i sličnim stvarima, bez dubljeg ulaženja u svakodnevni život mještana i njihove probleme. Uostalom, zato su i turisti – da se odmore, a ne da se bave pitanjima koja ih čekaju i kada se vrate vlastitom domu.

Ali, kada si već »neki puta« na istom mjestu, onda ti, htio to-ne htio, »u pogled« upadnu i detalji kojih nisi bio svjestan (ili ih jednostavno nisi znao) kada si tamo boravio prvi puta. Divlja gradnja – koja je u Dubrovniku rušenjem ograde i zida koji sprječavaju izlaz na more poprimila oblike »građanske revolucije« (uz potporu lokalnih vlasti!) – sasvim se fino odvija i u Orebiću. S terase našeg dugogodišnjeg domaćina, Subotičanina **Csabe Sepseyja** sve je manje pogleda na more, a sve više na krovove zgrada novoniklih susjeda.

»Ne tako davno s moje terase vidio sam i Lumbardu i Korčulu, a sad ne vidim ni more u Orebiću«, objašnjava nam Sepsey, koji ima kuću na uzbrdici ponad glavne ceste, na nekih 150 metara od obale.

Na mjestu nekadašnjeg restorana *Đardin*, čiji je vlasnik također bio Subotičanin, odmah iznad gradske plaže *Tr-*

stenica, otkuda se pružao fantastičan pogled na otvoreno more (koliko ono već može biti otvoreno zbog »zagrađenosti« Korčulom, Mljetom i okolnim otočićima) danas, naravno, moderna višekatnica čija je isključiva namjena izdavanje apartmana. I tako i istočno i zapadno duž mjesta, pa čak i gore prema Svetom Iliji (najvišem vrhu Pelješca, koji se nalazi iznad Orebića).

Ali... pustimo pitomu i divlju gradnju tamošnjim komunalnim službama i svijesti samih mještana. Jer, za prosječnog turista ima u ovom mjestu i puno ljepših stvari.

Ljepota cijena i njihovo naličje

Jedna od njih – koja je zapravo i najljepša i koja i odgovara na upit zašto se vrijedi pomučiti i doći do Orebića – može se opisati s (te) tri kratke riječi: mir, harmonija i čisto more. Treba li nešto više osobi sitoj svakodnevnice gužve, buke, stresa, viška adrenalina...? Odgovor je, naravno – ne! I zato Orebić nije preporučljiv onima koji na moru traže provod u svemu prethodno nabrojanom. Zapravo, taj opisani sklad dodatno je obogaćen odnosom lokalnog stanovništva i turista, gdje svatko svakoga uvažava i nitko nikome ne smeta. Na *Trstenici* je, recimo, kao na Babilonskoj kuli: čuje se mnoštvo jezika, a svi se opet razumiju u osnovnom – ne smetati drugome. Uzme li se u obzir i »konfiguracija« same plaže (mnoštvo hladovine, blagi prijelazi u duboko more uz šljunkovito dno), može se reći kako je to raj i za obiteljski turizam i za one koji se radije opuštaju malo dalje od obale. *Trstenica*, naravno, ima i svojih nedostataka, poput onih da (od ove godine) nema sanitarnog čvora, tuševa ili pak neizbježne ponude kakva je mogućnost kupovine sladoleda, sokova, piva, hrane i sličnih potrepština. Ali, u blizini su prodavaonice, pekare, restorani... pa se i to lako nadoknadi ukoliko netko ožedni, ogladni ili ga pak... Ako stigne na vrijeme.

Neizbježno pitanje nakon svakog povratka u domicilnu sredinu je »a kakve su cijene«? Cijene, čak i uz očekivano »zaokruživanje eurocenta na više«, su neočekivano pristupačne, napose ako se u obzir uzme gdje se i kada tamo nalaziš. Dakle, u špicu turističke sezone, što znači od konca srpnja do polovice kolovoza, apartman za dvoje, odnosno četveročlanu obitelj mogao se naći od 45 do 55 eura, što će nam jednako potvrditi Subotičani **Katalin** i **Károly Mészáros**, odnosno **Ljubica Vuković-Dulić** i njen suprug **Ivica**, koji su također u navedeno vrijeme

ljetovali u Orebiću. Usporedimo li to s Istrom, Splitom, Hvarom, Dubrovnikom... U stvari, nepotrebno je uspoređivati. Ili, pak, uzmimo za primjer restorane. Najčešća cijena porcije škampa u orebićkim restoranima (kojih, naravno, ne manjka) je 17 eura, lignji na žaru 14, a pizza veoma pristojne veličine staje od 8 do 10 eura. Na samo petnaest minuta plovidbe brodicom do obližnje Korčule (po cijeni od tri eura) iste se namirnice plaćaju i 90, pa i sto posto više. Uostalom, i cijene u pojedinim subotičkim restoranima su više od prosječnih u Orebiću.

Ako ste, pak, skloniji »ekonomičnijem turizmu«, i za to postoje mjesta. Recimo, cijena orade u supermarketima u vrijeme akcija je od 8 do 9 eura po kilogramu, što je znatno manje u odnosu na tržnicu gdje ista riba staje i 11-12 eura (kao i kod nas). Ako pri tomu znate da je, bez obzira na to gdje ju kupujete, riječ o oradi iz uzgoja (kao i kod nas kada je riječ o slatkovodnoj ribi), onda se za razmjerno jeftine novce može napraviti pristojna večera za više čeljadi. Što se ostalih cijena u trgovinama tiče, dovoljno je reći da je sve skuplje, ali u prilično širokom rasponu: od 5 do 10 posto (mlijeko i mliječni proizvodi), pa i 20-30 do 40 posto (kruh, meso, mesne prerađevine, voćni sokovi, pivo...).

Neovisno o debljini novčanika, ljudi koji su odabrali Orebić i Hrvatsku za ljetovanje manje ili više znali su za to. Što, međutim, s ljudima poput »barba« **Ante** koji se kao udovac i izbjeglica iz Bosne naselio u Orebić, tamo izgradio kuću, u međuvremenu mu djeca otišla u inozemstvo, i gdje sada iz svoje tri mirovine (BiH, Slovenija i Hrvatska) ne može sastaviti kraj s krajem (izdržava i bolesnog brata), pa sa svojih 75 ljeta svake noći na kamionu orebičke *Čistoće* prazni kontejnere dok gosti, poput doljepotpisanoga, spavaju snom pravednika? Što s **M.**, koji je u Orebić iz razloga koje nije teško pogoditi došao prije tridesetak godina iz Šida, i koji je kao konobar radio u dubrovačkom *Libertasu* (hotel), a zbir njegove dvije mirovine (iz Srbije i Hrvatske) ne premašuje 500 eura, što je realno kao kod nas 25.000? I jedan i drugi, međutim, prije svega Bogu zahvaljuju na zdravlju a optimizam im je svakako više crta karaktera nego činjenica da je ova turistička sezona jedna od najboljih u Hrvatskoj. I u Orebiću, naravno.

Zlatko Romić

Vinski park u Srijemskoj Mitrovici

Tradicionalni način proizvodnje i autohtone sorte

»U nekim eksperimentima koje sam radila napravila sam polovinu vina s vrhunskim kvascima, polovinu s prirodnim i razlika je bila velika. Poslije toga sam kompletnu proizvodnju prebacila na prirodne kvasce. U svijetu je danas sve veći trend povratka korijenima i vraćanju prirodnim vinima, čak i bez sulfata«, kaže Ana Naglić

Više od 100 vinarija i više od 20 proizvođača autentičnih gastro proizvoda iz Srbije i regije predstavili su svoje proizvode 26. kolovoza u Gradskom parku u Srijemskoj Mitrovici na VI. Gastro-vinskoj manifestaciji *Vinski park*. Glavni cilj manifestacije je promoviranje vinske kulture u Srijemu. Ovaj događaj prerastao je u najveću manifestaciju u Srbiji posvećenu vinima na otvorenom, s ciljem razvoja vinarstva, vinogradarstva, turizma i gospodarstva Srijemske Mitrovice. Među brojnim izlagačima našao se i veliki broj vinara koji unatoč suvremenim tehnologijama koriste tradicionalni način proizvodnje vina i uzgajaju autohtone sorte vinove loze.

Više truda, ali bolja kvaliteta

Među izlagačima bio je i **Hrvoje Markovinović**, vlasnik vinarije *Vinar* iz Iloka, male tvrtke proizašle iz najstarije

»Odlikuje nas proizvodnja u drvenim bačvama što nas malo izdvaja od drugih vinarija. Proizvodimo vina od sorti grožđa *graševina*, *crni pinot* i neizostavni *traminac*. Tradicijski način proizvodnje vina zahtijeva više rada i vremena. Međutim, isplati se. Ka takvom načinu proizvodnje više me vodi ljubav i proizvod koji želim dobiti. Velika je razlika u proizvodnji vina u drvenim bačvama i posudama od nehrđajućeg čelika. Ne uzgajamo autohtone sorte, jer su iskorijenjene u Iloku davnih dana. Uzgajamo tradicionalne sorte *graševinu* i *traminac*, koje su u prethodnim godinama pokazale uspjeh u zriobi grožđa i vina. Proizvodimo i *predikate*, slatka vina iz kasne berbe«, kaže vinar iz Iloka i da dodaje da su sajmovi važni ne samo za povezivanje vinara nego i za veći utjecaj na krajnje kupce, tj. da ljudi uživaju u vinu i da steknu kulturu pijenja vina.

Najbolje je prirodno

Ana Naglić je koncem 2021. godine registrirala vinariju i destileriju u Surčinu. U Srijemskoj Mitrovici prezentirala je vina koja su trenutno u prodaji: *bordeaux* kupažu *say yes*, *muškat hamburg* koji je rađen u stilu crnog vina i *souignon blanc+M* s 1 posto istarske *malvazije* koji predstavlja fenomen zato što ima 16,69 posto alkohola.

»Peta sam generacija vinara u mojoj obitelji i nisam mogla pobjeći od toga. Jedno vrijeme sam samo proučavala vina i probala sam više od 5.000 drugih etiketa. U proizvodnji koristim puno sorti koje je koristila i moja obitelj: zamrlu srijemsku kupažu, *muškant*

hamburg i *slankamenku*, koja kao sorta izumire. Ove godine, koja je vrlo teška za uzgoj vinove loze, uspjela sam spriječiti da ova sorta ne oboli. Nije bit samo u prevenciji

vinarske obitelji u Iloku. Dvoje supružnika sami obrađuju tri hektara vinograda u Iloku i trenutno proizvode 8.000 litara vina.

prskanja nego razvijanje imuniteta biljaka. U svom mladom vinogradu imam kombinaciju trava i djeteline. Bog je stvorio takvu sredinu da se sama brine o sebi i mi malo trebamo pomoći. Volim kada u vinogradu ima ptica, ježeva, leptira, raznih buba i pogotovo kada ima pčela, jer da nema pčela život bi umro«, ističe Ana te dodaje da su sva vina iz njene vinarije na prirodnim kvascima bez ikakvih dodataka osim malo sumpora.

»Ne dodajem kvasce niti enzime. Ne mislim da je to loše nego je ovo moj stil. U nekim eksperimentima koje sam radila napravila sam polovinu vina s vrhunskim kvascima, polovinu s prirodnim i razlika je bila velika. Poslije toga sam kompletnu proizvodnju prebacila na prirodne kvasce. U svijetu je danas sve veći trend tog povratka korijenima i vraćanju prirodnim vinima, čak i bez sulfata. Moj princip je isto tako da vina ne dajem kada su previše mlada nego tek kada sazru za tržište. Tako sad imam tri vina na tržištu, a ostalih 12 čeka. Tržište postoji za ova kva vina, samo je pitanje segmentacija. Naša prednost u Srijemu je povezivanje hrane i vina u savršen užitak, okus koji stvara savršenstvo.«

Tradicija koja traje

Posjetitelji su imali priliku degustirati i vina vinarije *Kutjevo* iz Slavonije. Vinarija posjeduje 420 hektara vinograda na južnim padinama planina Papuk i Krndija. Odlikuje ih tradicijska, organska proizvodnja vinove loze i vina, bez ikakvih dodataka.

»Druga specifičnost je što u vinariji isključivo rade s vinima koja su odležala malo više vremena u bocama ili u tankovima. Od četiri vina koja predstavljamo u Srijemskoj

Mitrovici jedno je iz 2006., druga su iz 2007. i 2009. i samo jedno je iz 2020. godine. Pored internacionalnih, ono što se u Slavoniji proizvodi jest *graševina*, i to je domaća varijanta *talijanskog rizlinga*. Osim što je najraširenija sorta grožđa u Hrvatskoj, predstavlja i najtraženije bijelo vino u Hrvatskoj. Kupci se rjeđe odlučuju kupiti vino zbog cijene ili etikete. Kušanje je najbolji način da netko zavoli vaša vina i mislim da tu nema dvojbe pri odabiru, oni se više odlučuju za tradicijska vina«, navodi **Petar Mirković**, uvoznik i distributer vina *Kutjevo* za Srbiju.

Specijalni gosti ovogodišnjeg *Vinskog parka* bili su gosti iz Slovenije.

»Slovenska Istra, pored hrvatske, karakteristična je po *malvaziji*. To je jedno od njihovih najprodavanijih vina. Karakterizira ga čista intenzivna aroma s primjesom tropskog voća i badema, s cvjetovima bagrema. Posljednjih godina je primjetan porast vinara i vinarija na sajmovi-

ma i smatram da je to dobro. Vinari su više motivirani da poboljšaju kvalitetu svojih vina i procese proizvodnje«, ističe **Milan Okanović** iz tvrtke *Supernova* koja se bavi uvozom i distribucijom vina.

Organizatori *Vinskog parka* u Srijemskoj Mitrovici su Grad Srijemska Mitrovica, Turistička organizacija Grada Srijemska Mitrovica i udruženje *Sinergija pozitivnih energija*. Osim želje organizatora da promoviraju vinsku kulturu u Srijemu i da se proizvođači približe njihovim krajnjim potrošačima, želja im je promovirati i malt proizvođače hrane koji se na tržištu izdvajaju svojom autentičnošću i kvalitetom.

S. D.

Pod Gospinim plaštom vjere

»Gospe od suza blagoslovi nas i obdari nas suzama pokajanja da se u nama nastani Božja Ljubav. Blagoslovi nas i suzama radosti, jer ti si nježna i znadeš suosjećati«, rekao je mons. Stjepan Beretić

Gospa od suza, na istoimenom biskupijskom svetištu na Bunariću (okolica Subotice), okupila je proteklog vikenda tisuće ljudi koji su pohrlili Majci zahvaliti, moliti i tražiti Njen zagovor.

Proštenje je slavljeno u nedjelju, 27. kolovoza, a tom svečanom slavlju prethodila je trodnevica. Tijekom priprave, a napose u subotu navečer okupio se izuzetno veliki broj vjernika subotičkih i okolnih župa, kao i brojnih župa diljem Vojvodine.

Valja se podsjetiti kako je na ovome mjestu prije točno 130 godina (1893.) podignut križ, a tri godine kasnije i kapelica gdje se nalazi lik Gospe od suza donesen iz Sirakuze (Italija) još 1968. godine. Ovo Biskupijsko marijansko svetište ima i svoju predaju, po kojoj je sve počelo još i ranije od navedenog datuma, kada se bolesna djevojka okupala na ovome izvoru i ozdravila. Jasno je da nije voda čudesna nego je u pitanju vjera, pa i danas hodočasnici, vjerujući u ozdravljenje i Majčin zagovor, odlaze na bunar – na vodu, umiti se, oprati noge, te kod kapelice moliti.

Oblaci ravnodušnosti

Svečana procesija s Gospinim likom, koji su nosili ovogodišnji bandaš **Petar Vukmanov Šimokov** i bandašica **Dunja Šimić** uz pomoć mladih u bunjevačkoj nošnji, krenula je od kapelice do samog svetišta. Središnje euharistijsko slavlje predvodio je dubrovački biskup mons. **Roko Glasnović** u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije na čelu s dijecezanskim upraviteljem mons. **Ferencom Fazekasom**.

Odmah na početku homilije mons. Glasnović podsjetio je okupljene vjernike da je po Gospi Bog poslao svoga Sina da obznani Njegovo ime svem svijetu.

»Da obznani da je on Bog, Otac koji ljubi. Bog koji je ljubav. Da je saveznik koji ima za sve ljude ispružene ruke i otvoreno srce. Da možemo živjeti slobodno i sretno dogodilo se to na najsvetijem brdu, na Kalvariji. Tu je pred križem, žrtvenikom i žrtvom stajala Gospa od suza hrabro, vjerno i uspravno«, istaknuo je propovjednik i nastavio: »Kao što se nad Kalvarijom nadvila tama koja niječe Boga, u posljednje vrijeme prepoznajemo tamne oblake koji su se nadvili nad našim i duhovnim i prirodnim nebom. Vije-

sti o prirodnim nepogodama, potresima, poplavama, požarima, bolestima, ratovima, nasilju, prijevarama, neslozi, sebičnostima razne vrste, nepoštivanju ljudi i stvorenog svijeta, osjećaja promašenosti, gubitka... Sve nas to uvlači u more obeshrabrenosti gdje se ne vidi nada. Ovako trojica posljednjih papa opisuju svijet i ljudsku egzistenciju: toliki ljudi i žene doimlju se zbunjenima, nesigurnima, beznadnimima... Svjedoci smo raširene razmrvenosti postojanja. Prevladava osjećaj osamljenosti. Umnažaju se podjele i sukobi«, istaknuo je propovjednik i naveo primjer kako je među ostalim pokazateljima takva stanja današnja Europa, koja je, kako je rekao, svjedok teške pojave obiteljskih kriza i gubljenja samog pojma obitelji. Sebičnosti koja veže pojedince i skupine, pojačane etičke ravnodušnosti, te grčevite brige za vlastite interese i povlastice.

Propovjednik se dotaknuo i ciljeva i prioriteta u životu.

»Svi imamo neke ciljeve i uvijek nešto tražimo. No, nismo na svijetu da tražimo 'nešto' nego 'Nekoga'. Ništa drugo nije dovoljno veliko za nas, ništa dovoljno sveto nego da budemo s Isusom poput Marije. I u Kani gdje ga treba pokazati ljudima, i na križnom putu gdje ga treba tješiti i zajedno plakati s Njime, i na Kalvariji u potpunom prikazanju svoga života, i u postojanoj molitvi iščekivajući Duha Svetoga – branitelja. Gospa je ostala s Isusovim učenicima i poslije uskrnuća, uzašašća, i poslije silaska Duha u kojemu se rodila Crkva. Neka nam ništa ne bude važnije od Krista«, poručio je među ostalim biskup Glasnović.

»Čudesna bunarička noć«

Nakon misnog slavlja vjernici su imali mogućnost poljupcem iskazati štovanje Gospe od suza, te zgrabiti vode s izvora, ne samo onog bunaričkog nego i duhovnog. Pod misnim slavlje pjevao je zbor župe Marija Majka Crkve pod vodstvom **Marija Bonića**. Tijekom dana u svetištu se služila i misa na mađarskom jeziku, koju je predslavio franjevački misionar iz Rumunjske fra **Csaba Bőjte**, kao i dvojezične mise na hrvatskom i mađarskom jeziku. Bunaričkim proštenjem završena je i ovogodišnja *Dužijanica*.

Nedjeljnom slavlju je prethodila »Čudesna bunarička noć« koja je doista posebna. Započela je *Službom riječi* tijekom koje se vjernicima obratio gost biskup Roko Glasnović, te je uslijedila *Služba pokore*, odnosno sveta ispovijed. Željno iščekivana *Služba svjetla* – procesija sa svijećama slijedila je nakon toga, a naposljetku je bila slavljena sveta misa koju je po tradiciji predvodio katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**, koji je u propovijedi među ostalim naglasio:

»Gospe od suza pogledaj koliko pate ljudi na svijetu. Obriši suze patničke, utješi one koje su ljudi zaboravili.

Nemoj zaboraviti ljude koji padaju u očaj. Pomozi onima koji trpe nasilje, blagoslovi nas i obdari nas suzama pokajanja da se u nama nastani Božja Ljubav. Blagoslovi nas i suzama radosti, jer ti si nježna i znadeš suosjećati. Bog ne postupa s nama po grijesima našim niti nam plaća po našim krivnjama. Radujmo se Bogu koji nam od propasti čuva život. Bogu koji nas napunja dobrima da nam se k'o orlu mladost obnovi. Večeras zovemo i anđele. *Svi anđeli u nebu otvorite raj...*, blagoslivljajte Boga svi anđeli njegovi. Ne možemo zaboraviti suze Marijine. Zato večeras molimo Isusa da po Marijinim suzama progledamo, da ne zaboravimo da nas Isus njojzi darovao za kćeri i sinove, da se još više radujemo Čovjeku i Bogu«, istaknuo je mons. Beretić.

Na Biskupijskom svetištu Gospe od suza u proteklo vrijeme je puno toga urađeno, a po riječima upravitelja svetišta i župnika župe Marija Majka Crkve preč. **Željka Šipeka** puno ljudi se aktiviralo i rado pomaže oko radova i samog uređenja svetišta. Tako su za ovogodišnje proštenje postavljene nove drvene klupe, a po njegovim riječima u petak, 25. kolovoza, su i legalizirani svi objekti na Bunariću. U narednom periodu u planu je i izgradnja nove dvorane i, kako je rekao preč. Šipek, tako neophodnog sanitarnog čvora.

Svetište je otvoreno tijekom cijele godine, a organizirane pobožnosti koje su još preostale su:

2. rujna – u 9.30 krunica, sveta misa u 10 sati

8. rujna – Mala Gospa u 8 sati je misa na mađarskom, a u 10 je na hrvatskom jeziku

12. rujna – Ime Marijino u 18.30 krunica, u 19 sati sveta misa

7. listopada – Kraljica svete krunice u 9.30 krunica, a u 10 sveta misa.

Tada je ujedno završetak hodočasničke godine, no župne zajednice se i tijekom godine mogu javiti i organizirano posjetiti svetište.

Ž. V.

Prvenstvo u ribolovu za žene u Apatinu

Hrvatice prvakinje svijeta

»Brzina, spretnost i strpljenje donijeli su nam pobjedu. Naročito na ovoj vrućini, kako sati idu dalje ključna je koncentracija, ako se to izgubi gubi se i tempo«, kaže reprezentativka Ivona Majsec

Vjerujem da nema puno onih koji znaju da postoji svjetsko natjecanje u ribolovu za žene. Ali postoji i tako nešto i traje skoro tri desetljeća. Posljednje, 29. po redu, održano je proteklog tjedna u Apatinu. Okupilo se 14 ekipa. U najjačem sastavu, jer su natjecateljke kartu za Apatin izborile na državnim natjecanjima. Uvjerljiva je bila reprezentacija Hrvatske koja se još prvog dana izdvojila kao nedostižni favorit. Drugo mjesto osvojila je Italija, treće reprezentacija Poljske, dok se domaćin Srbija morala zadovoljiti 10. mjestom.

Samo natjecanje trajalo je dva dana, a kao mjesto gdje su žene ribolovci satima sjedile sa štapom u ruci, pogleda prikovanog za vodu odabran je dunavski rukavac. No, tereni za ribolov bili su okupirani nekoliko dana prije službenog natjecanja, jer trebalo se pripremiti za nepoznatu vodu i spram toga napraviti taktiku. Čini se u tome su Hrvatice bile i najspretnije. A na ruku im je išlo i to što su skoro pa pecali u domaćim vodama, za razliku od reprezentacije Finske ili Engleske kojima su ovo sasvim drugačiji uvjeti.

Četiri ribe za minutu

Prvi puta kapetan hrvatske reprezentacije bio je **Marijan Mutak**, koji je, što se dalo vidjeti i na samom natje-

canju, došao da bi pobijedio. U Apatin je čak donio i bicikl kako bi mogao obilaziti svoje reprezentativke koje su bile raspoređene duž obale u dužini od jednog kilometra. Ne samo da je obilazio njih već je pomno pratio i druge ekipe, moguću konkurenciju i spram toga s obale davao naputke svojim curama.

»Vodimo, a to je zato što smo odabrali dobru taktiku za ovu vodu. To znači da lovimo ribu koja nam može donijeti pobjedu. Voda je opadala tako da je krupnija riba otišla u malo dublju vodu i zato smo mi odlučili pecati kedere«, objasnio je Mutak pobjedničku taktiku na početku drugog natjecateljskog dana.

Samo natjecanje trajalo je od 10 do 14 sati, bez preki- da, a i prije nego što je dan znak za početak natjecateljke su bile na vodi kako bi pripremile teren, odnosno nahranile ribu.

I onda je dan znak za start. Da će i drugi dan natjecanja za Hrvatice biti uspješan vidjelo se već u prvom minutu. Prva na vodi **Marijana Mutak** za jednu minutu upecala je pet kedera, a za sat bilo ih je 168. Uspješne su bile i druge članice reprezentacije što je na kraju ovim curama donijelo i titulu svjetskih prvakinja.

»Ribolovom se bavim 13 godina, što je u odnosu na moje klupske kolegice malo. Rekla bih, rasturile smo na ovom Svjetskom prvenstvu. Lovimo direkt štapovima,

lovimo isključivo kedera. Brzina, spretnost i strpljenje donijeli su nam pobjedu. Naročito na ovoj vrućini, kako sati idu dalje ključna je koncentracija, ako se to izgubi gubi se i tempo», kaže reprezentativka **Ivona Majsec** iz Zagreba.

Kao prednost ona ističe sličnost terena za pecanje.

»Kada smo čuli da će ove godine Svjetsko prvenstvo biti održano u Srbiji bile smo presretne, jer smo do sada najčešće bile na sjeveru i nismo se snašle u tom ribolovu. Ovo je vrlo slično našim vodama«, kaže Majsec i dodaje da je hrvatska reprezentacija po godinama mlada, jer su od šest članica reprezentacije četiri između 25 i 30 godina.

Na vodi četiri sata

Srbiji je ovo bilo 12. Svjetsko prvenstvo u ribolovu koje je kao domaćin organizirala, a prvo za žene. Sudjelovalo je 14 reprezentivki. Iako je riječ o Svjetskom prvenstvu, u Apatinu su bile samo ekipe iz Europe. No, predsjednik Saveza sportskih ribolovaca Srbije **Dragan Bošković** kaže da je 14 reprezentacija za pecanje udicom na plovak izuzetna brojka. Pojašnjava da je svaka reprezentacija imala šest članica, pet na vodi i jednu rezervu, a tim je ukupno činilo 10 do 12 osoba. Obala je bila podijeljena u pet sektora i svaka reprezentacija imala je po jednu natjecateljku u jednom sektoru. Na kraju se zbrajaju rezultati svih pet natjecateljki i tako se dobiva pobjednička

reprezentacija, a mjeri se težina, bez obzira na veličinu ribe.

»Pecale su s jednim štapom, a same su birale koji će to biti štap, i na živi mamac. Oprema je vrlo važna i oprema koju vidite na vodi vrijedi između 15.000 do 25.000 eura«, kazao je Bošković.

Reprezentativke Mađarske imale su vrhunsku opremu, ali je nešto nedostajalo za bolji plasman, pa su se morale zadovoljiti četvrtim mjestom.

»Pet dana isprobavali smo različite taktike. Voda je naglo padala tako da su se veće ribe, koje su bile bliže površini i koje smo pecali prvoga dana, povukle dalje, pa smo morali ići na manje primjerke. Mogli smo biti i bolji«, kazala je reprezentativka Mađarske **Csilla Rudnai**.

Na vodostaj organizatori nisu mogli utjecati, kao i na temperaturu, a tijekom natjecanja temperatura je prelazila 35 stupnjeva, a natjecateljke su na vodi provodile po četiri sata i to u vrijeme kada je sunce najjače. Jedina zaštita bili su im suncobrani.

Izgleda da je ono na što su domaćini mogli utjecati bilo dobro odrađeno pa iz Saveza sportskih ribolovaca Srbije najavljuju da će Apatin ubuduće biti mjesto za državna i balkanska natjecanja u ribolovu.

Z. V.

Naši gospodarstvenici (CXLXVIII.)

»Kadgod je ovca bila 'tri novca' – vuna, mliko i jagnje, a danas je nažalost samo jagnje. Kažu – čoban i vaspitač ne mož bit svako. Da je ovcu lako držat, svaka bi je kuća držala. I veterinari kažu da je ovca štogod specifičnije neg krava. Ne možeš ti bit čoban a da ništa ne znaš«, ističe Mirko Tumbas

Mirko Tumbas sa svojim bratom **Ivanom** peta su generacija (s mamine strane) čobana na Čikeriji, zaseoku smještenom između Mirgeša i Tavan-kuta. U ovom mjestu na krajnjem sjeveru Bačke i obližnjim naseljima nekad je bilo blizu dvadeset »ozbiljnih« čobana, a njih dvojica su vrlo vjerojatno ostali jedini na spomenutom području koji, prije svega zbog očuvanja tradicije i poštovanja prema svojim precima, i dalje drže i čuvaju ovce. Uz to, otkako su se poženili (sredinom '80-ih), bave se i govedarstvom. Počeli su s dva ženska telea koja su dobili kao svadbeni dar, a danas, zahvaljujući isključivo vlastitom trudu, radu i istrajnosti, imaju oko 270 goveda (oko 90 krava, te bikova i junadi).

»Čoban i vaspitač ne mož bit svako«

Mirko, rođeni Čikerijanac, živi sa svojom četveročlanom obitelji na salašu na kojem je živio i sa svojim roditeljima i bratom od 1974. godine. Ovaj je salaš počeo graditi njegov otac 1971. godine i posljednji je na Čikeriji pravljen od nabijanice.

»Tu smo doselili '74., a dotleg smo stali isto tu na Čikeriji kod tatini roditelja. Ovo je bila mamina zemlja pa ga je tata tu opravio zbog ovaca, jel tu doli ima pašnjak. Tu smo živili, radili zajedno (mama je umrla prija dvi godine, tata prija 12) i radimo do dana današnjeg. Držanje ovaca je tradicija s mamine strane, čobani su bili i dida, pradida, čukundida..., brat i ja smo peta generacija čobana. Kad se mama udala, dobila je od svog oca u miraz sedam ovaca i od nji su tata i mama počeli polagano. Kadgod je ode na Čikeriji i okolini bilo 15-20 ozbiljni čobana, što ja pamtim i mislim da smo mi ostali još jedni jedini s ove strane Subotice«, kaže Tumbas.

On i brat imaju oko 450 ovaca, a jaganjcima, dodaje, ne zna se broj. Kada stigne, ovce čuva na strnjištima, a uglavnom ih pušta na ograđenu ledinu (22 jutra) iza salaša. Nekad su ih čuvali dva puta na dan – 3-4 sata prije i 3-4 sata poslije podne, a sad većinom samo popodne.

Svojedobno su držali ovce rase *cigaja*, koje su muzili, a sada imaju *virtembeg* ovce, koje na daju mlijeko.

»Sad i nema kome da se muze. Digod do devedest koje

godine smo imali sve *cigaju* i nismo znali šta ćemo s mlikom. Počeli smo nosit na otkup, dogovorili se s *Mlikarom* da će primit mliko i jedamput – ne mož. Pa ajde daćemo ga po cinu kravljeg, samo da ga ne prolijemo. Kažu – ajd mož. E, kad su mirili masnoću, pošto je velika masnoća, nisu više ni to tili, pa se valjalo manit ovaca, crne ovce prodat i kupit druge. Kadgod je mama po 150-200 litara kiselne svakog petka i nedilje nosila na subotičku Mličnu pecu«, priča Mirko, dodajući kako je nekad ovca bila »tri novca« – vuna, mlijeko i jagnje, a danas je nažalost samo jagnje.

»Mliko ne triba nikom, vuna nam tri godine stoji bačena, nikom ni džabe da je odnese. Evo sad ću vam kazat jedan podatak. Kad sam '84. godine došo iz vojske, tata i mama su imali oko 170 ovaca, ošišali su te ovce, pridali vunu u subotičku *Jugokožu*, dobili 24 miliona ondašnji dinara. Priko Majšanskog mosta je bila prodavnica poljoprivredni mašina, nova *Tehnostroj* prikolica slovenska, evo i danas je tu, koštala je 19 miliona. A sad za 500 ovaca ne možem kupit ni gumu. Sad ovce držim samo zbog tog što smo navikli i gotovo«, navodi on ističući kako ovcu ne može držati svatko, a ni čoban ne može bit svatko. »Kažu – čoban i vaspitač ne mož bit svako. Da je ovcu lako držat, svaka bi je kuća držala. I veterinari kažu da je ovca štogod specifičnije neg krava. Ne možeš ti bit čoban a da ništa ne znaš. Ko ovi današnji čobani, ti drže ovce zbog subvencije, uuu oni će dobit sedam iljada, zamisli ti, samo ćeš mu metit da ide. Ta kako ne bi! Većina što su sad počeli su se pomanjivali tog. Ne možem ja to objasniti, to se kroz život nauči, ko i sve. Ja sam 62, još i dan-danas se učim. Ovcu da raniš, ona će pojist sama sebe u rani, znači, ovca je korisna ako se čuva. Prošle godine skupa rana, nije je bilo, nema tu onda vajde. Kad se sve poplaća – selekcioneri, veterinari, poljoprivredna savetodavna služba, za svaku ovcu koja se ojagnji piše se po pet-šest stavki, triba broj tetovir ovce, broj oca, ušna markica, žensko, muško, datum kad se rodilo jagnje. Triba ga pratit ko dite. A sve da bi dobio tu subvenciju, kad je dobiješ.«

Svakodnevna briga i o govedima

Uz veliki broj ovaca, Mirko i Ivan Tumbas drže i oko 270 goveda, a počeli su s dva teleta.

»S govedama smo počeli kad smo se poženili, brat se oženio '85, a ja '88. Ja sam dobio žensko tele od ujaka u svadbeni poklon, a tata je dao bratovljevom deranu, ko unuku, žensko tele. I od ta dva ženska teleta smo polagano skupili ovo što imamo danas. Puno nji ne viruje, al to je

živa istina. Što se žensko otelilo smo ostavljali a muško smo točili i prodavali. Ništa nismo kupovali. Kupovali smo samo zemlju, kad smo i kako mogli jel 90-i godina si mogo imat najviše maksim (oko 18 jutara) zemlje. Ima izmuzište za 12 krava, al je postavljeno za šest. Imamo bazen za mliko od 2.200 litara i svaki drugi dan dođe cisterna. Bude i po hiljadu litara mlika na dan, a ima kad bude i više. Telad ne prodajemo, štogod ostavimo za podmladak, a ostalo točimo i prodajemo meso klanicama. Nemamo određenu klanicu već ide po principu 'kad ko donese novce'. Damo onom ko ima novce da plati, jel ne mož danas nikom virovat. Isto je tako i s jaganjcima«, navodi Mirko i opisuje nam svoj radni dan, a radni im je svaki dan u tjednu.

»Jedino nediljom gledamo malo odmorit, al stoku triba i onda naranit. Ustajem u 15 do 5, pomognem spremit krave za mužu. Imam tu dva čovika koji pomažu i rade šta triba. Nema kod nas da jedan završi pa sidne, pomognemo jedni drugima pa da sidnemo svi zajedno. S poslom ima kad završimo i u ponoć, a ima kad i ne spavam noćom, jel triba presovat ditelnu. Mi noćom presujemo da sačuvamo lišće da se ne samelje. I brat i ja imamo sina i ćer, a muška dica nam isto pomažu – moj sin **Nikola** i bratov sin **Marijan**, a kad zatriba pomogne i moja žena **Marina**. Prija smo mi, dok su bila dica mala, rukama muzili i nosili mliko u Mirgeš u otkupnu stanicu. Ustajali smo u pet sati ujutru pomuzit da stignemo uradit sve do 7 dok dica ne pođu na autobus zbog škole.«

Hranu osiguravaju sa svoje te sa zemlje koju su dobili od države po pravu prečeg zakupa.

»Zemlju smo dobili na Madarašu čak i druga je pod Žednikom, tako da imamo 20 koji kilometar do nje. Imamo stajnjak, a daleko nam je vuć ga na tu zemlju. A subvenciju, eto kad dobijemo. Ne mož ta krava čekat december misec da ja njoj spremim ranu jel bilo šta. Od pritošle godine ja sam je čak dobio u martu, a brat u maju. Znači, dvi godine čekaš, a sad nismo dobili ni dinar ni za šta, ni za ovce, ni za krave, ni za pridatu junad, ni jagnjad, ništa. Ja sam dobio devet iljada po hektaru što su obećali, a ni brat ni zet nisu dobili. Umatičena krava dobije 20-25 iljada dinara, a na ovcu je subvencija 7 iljada i 2 iljade za jagnje ako dobiješ potvrdu da je prišo priko klanice. Sve je dosta komplikovano i danas je to za seljaka jako veliko opterećenje.«

Kad se sve sabere i oduzme, s poslovima kojima se bave, obitelj Tumbas je na »pozitivnoj nuli«.

»Živimo, luksuza nema, nije sjajno, ali niko nam ne naredi, vala, se. Nema tu neke zarade, dok sve poplaćaš, račune, gorivo, mehanizaciju, popravke, registracije, ostaje da se preživi. Nije svaka godina bila ko ova da nismo dobili što smo uložili, zbog cine. Sto kila veštačkog đubriva je prošle jeseni bilo 14 iljada, a sto kila ječma 1.400 dinara. Znači, jedna tona ječma za sto kila đubriva. Lani, kad je bila *Čikerijada* (25. 6.) potuče nas led, a posli došla velika suša. Al kad bi krećo sve ponovo, mislim da se ne bi minjo. Svoji smo na svome, u svojoj smo avliji, puno nji pita šta ne selimo. Di da selim, di ja ovo možem odnet? Dicu nizam posebno odgajo da ovo vole, jednostavno su tako rođeni. Imam unuku od dvi godine i ona kad dođe prvo kaže: Dida, beeee. Voli ovcu i sve oko nje, to joj je valdar u genima. Ima u tom štogod. Ne možeš na silu ništa«, zaključuje svoju priču Mirko Tumbas.

I. Petrekanić Sić

Nagrada za film Ante Zlatka Stolice

ČAČAK – Nagradu za najbolji film drugog po redu festivala *Interakcija* u Čačku osvojio je kratki esejistički dokumentarac s elementima horora *Babajanja* autora **Ante Zlatka Stolice** iz Hrvatske. Proširujući značenje filmske dokumentaristike, Stolica (Split, 1985.) nas uvodi u intiman i imaginativan filmski svijet, u kojem su sjećanja, činjenice i traume tretirane na isti način, kreirajući pritom empatiju prema nepoznatom, naveo je stručni žiri. U natjecateljskom programu prikazano je 15 filmova, a za pobjedničko ostvarenje žiri je istaknuo i »vješto kreiranu atmosferu, razigranu formu i pametnu upotrebu zvuka«.

Film *Babajanja* sudjelovao je ranije na niz festivala u regiji i u Europi, osvojivši nekoliko nagrada.

Obljetnica Hrvatske čitaonice Fischer

SURČIN – Proslava sedme obljetnice rada Hrvatske čitaonice *Fischer* bit će održana u nedjelju, 3. rujna, u porti crkve Presveto-ga Trojstva z Surčinu (Vojvođanska 283). Nastupaju: Tamburaški orkestar *Tvornica kulture* iz Tovarnika kao i tamburaški orkestar te članovi kreativne, literarne i glazbene sekcije čitaonice *Fischer*. Početak je u 17 sati.

Međunarodni festival kazališta za djecu u Subotici

SUBOTICA – Trideseto izdanje Međunarodnog festivala kazališta za djecu u Subotici, u organizaciji Otvore-

nog sveučilišta, bit će održano od 17. do 22. rujna. Glavni natjecateljski program obuhvaća 14 predstava za djecu iz cijelog svijeta.

Bit će dodijeljena tradicionalna nagrada za životno djelo *Mali princ*, a prvi puta i novoosnovana nagrada za izuzetan doprinos teatrološkoj misli *Oton Tomanić* koja nosi ime začetnika lutkarske djelatnosti kao kazališne forme u Subotici.

U okviru manifestacije, od 18. do 21. rujna, bit će održan Međunarodni forum za istraživanje kazališne umjetnosti za djecu i mlade, na temu »Vrijeme i odgovornost u kazalištu za djecu i mlade«.

Lira naiva 2023. u Podcrkavlju u Hrvatskoj

PODCRKAVLJE – Hrvatska čitaonica Subotica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri KD-u *Ivan Antunović* iz Subotice priređuju

21. susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2023.* u Podcrkavlju (Hrvatska) u subotu, 16. rujna. Za susret je pripremljena zbirka izabranih stihova sudionika ovoga susreta pod naslovom *Duša od zlata* za koju je izbor sačinila **Klara Dulić Ševčić**, a uredila ju je **Katarina Čeliko-vić**.

Općina Podcrkavlje je domaćin ovog susreta, a poznata je kao rodno mjesto velikog hrvatskog pjesnika **Dragutina Tadijanovića**.

Damir Urban i Camerata Novi Sad

NOVI SAD – U Novom Sadu će 22. rujna biti svečano otvoren novi, internacionalni filmski festival prvog i drugog filma – *Novi Sad film festival*. Filmski program bit će ispraćen i brojnim muzičkim nastupima, a kruna otvorenja manifestacije bit će koncert jednog od najuglednijih rock glazbenika u regiji – **Damira Urbana** i njegove četvorke, koji će nastupiti u Srpskom narodnom pozorištu, uz prestižni gudački sastav *Camerata Novi Sad*. Ulaznice za ovaj koncert mogu se pronaći na *Gigstix* prodajnim mjestima ili online na new.gigstix.com.

Razočaranje Kraljevinom SHS, školske prilike Hrvata u Somboru

26. kolovoza 1921. – *Neven* u članku *Šta smo dočekali!* objašnjava zašto su Hrvati razočarani Kraljevinom SHS. Radikalne vlasti su otežale život subotičkim Hrvatima: »Najnovije smo pak i to dočekali, da su naši bunjevački učitelji-ce izigrani, te ostali bez mjesta i hljeba jer su na njihova mjesta stranci naimenovani. Našem jednom svećeniku pak medju oči se pljuje i zlostavlja se na javnom

naši prvaci po novinama i ocrnjivaju se kao najveći zločinci ove naše nove otadžbine, i prikazivaju se takovim koje treba preko granice prebaciti u Mađžarsku.«

27. kolovoza 1919. – *Neven* piše da su bajmački Hrvati (Bunjevci) pokazali narodnu svijest u Somboru 25. kolovoza. Masovno su se pojavili radi upisa u sokolsku organizaciju. Somborom je prošao dugačak red kola, »a na svaki koli puno veseli lica mladića«.

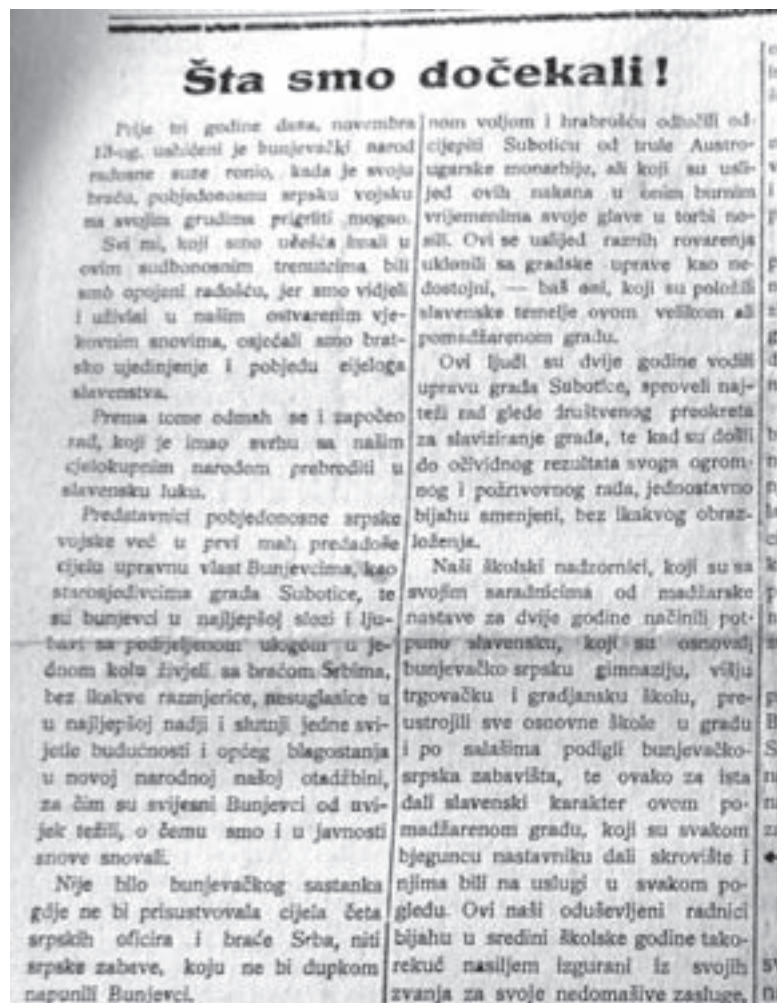
28. kolovoza 1936. – *Subotičke novine* pišu da građani općine Svetozar Miletić (Lemeš) priređuju 8. rujna Narodnu svečanost. Pozvani su svi građani Vojvodine. Proslava će se obaviti na mjestu između crkve i velike gostione.

29. kolovoza 1969. – *Somborske novine* pišu o prezimenu **Bošnjak**. Na prostoru Sombora ima 151 Bošnjaka. Nisu svi rođeni u Somboru. Neki su iz Čonoplje, Lemeša, Stanišića, Baje i drugih mjesta. Člankopisac napominje da »gro somborskih Bošnjaka čine Hrvati«. Dodaje da su građani mađarske nacionalnosti ovog prezimena ishod nacionalne asimilacije putem mješovitih brakova. Bošnjaci koji su govorili ekavštinom su prozvani **Trebalovi**, »jer nisu rabili ikavštinu, koja je karakteristika naših Bunjevaca«.

30. kolovoza 1924. – *Hrvatske novine* pišu da je policijski kapetan u Subotici **Pavle Pavlović** izjavio da je on u Suboticu došao da »sahrani pop Blaška Rajića«, političkog i duhovnog prvaka subotičkih Hrvata.

31. kolovoza 1920. – *Neven* piše da je u varoški vrt (baštu) za glavnog vrtlara postavljen hrvatski (bunjevački) rodoljub **Dančo Evetović**, »koji je strukovno izobražen, osposobljen baštovan«. On ulaže velike napore da zapušteni vrt što prije dovede u red i da vrtlarske proizvode proda po ekonomskim cijenama.

1. rujna 1896. – *Neven* piše o školskim prilikama Hrvata u Somboru. Hrvati idu u gimnaziju i srednju trgovačku školu. U izvještaju gimnazije mogu se prepoznati po rubrici »más nyelvé« (od drugog materinskog jezika). Statistika pokazuje da ih ima 15. U stvarnosti, ima ih, što Šokaca, što Bunjevaca, 25. Profesori žele da im se đaci pomađare. U trgovačkoj školi Hrvati su bilježeni pod »szerb-dalmát«. Takvih ima 10, od kojih je 4 Bunjevca, a 6 Srba.

mjestu. Grubo se grdi i sam bunjevački narod na javnim mjestima, te se baca na njega sve moguće blato. Naziva se nepouzdanim elementima, crno-žutima, jednom riječju goni se narod i vodje, i to baš oni ljudi koji su najistaknutiji Slaveni bili i za mađjarsko vrijeme; baš svi oni, koji su u prvi trenutak stali na čelo narodnoga rada, da se ovi krajevi odcijepi od Mađžarske, te da se postigne ujedinjenje naše sa svim južnim Slavenima, da već jednom bude ravnopravan brat s bratom u jednoj slavenskoj državi; gone nam se baš oni ljudi koji neospornih zasluga imaju što su ovi krajevi pripali našoj miloj otadžbini. Napadaju se svi

Folkloriši HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice na festivalu *Leron*

Pobjeda u Vodnjanu

Folkloriši HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice, preciznije njihov reprezentativni ansambl, ovo će ljeto zasigurno pamtiti po uspjehu u Vodnjanu, gdje su pobijedili na XXI. Međunarodnom festivalu folkloru *Leron* održanom 25. i 26. kolovoza. Žiri u sastavu **Lorella Limoncin Toth**, **Lidija Nikočević** i **Massimo Brajković** nagradio je Subotičane za ukupni dojam, odnosno »za instrumentalni virtuoizitet, sjajno predstavljanje izvornih plesova te za raznolike i bogate nošnje«. Kako piše *Vodnjanski đir*, i domaća publika je ovacijama i gromoglasnim pljeskom potvrdila odabir žirija.

Na festivalu je nastupilo 11 skupina iz šest država (Hrvatske, Italije, Poljske, Srbije, Grčke i Slovenije), od kojim je sedam bilo u natjecateljskom programu. Dodijeljene su i druge nagrade: nagrada za originalnost i pažnju posvećenu narodnoj nošnji pripala je folklornoj skupini *I Posagnot* iz Italije, ona za instrumente i glazbenu izvedbu ansamblu *Banda Burek* iz Poljske, a nagrada za koreografiju i ples folklornoj skupini *Agios Ioannis o Theologos* iz Grčke.

Splet plesova i pjesama

Kolo se predstavilo s 20-minutnim programom bunjevačkih plesova i pjesmama, uz pratnju orkestra i s dvije različite nošnje (šling i svila). Izvedene su koreografije: *Splet bunjevačkih pjesama i plesova* i *Momačko nadi-gravanje* (koreograf **Marin Jaramazović**) i *Bunjevačko momačko kolo* (koreograf **Stevan Tonković**). Folkloriši su pripremili voditelj Folklnog odjela i reprezentativne skupine **Marin Jaramazović** i asistent **Nemanja Sarić**.

»Nema puno festivala koji su natjecateljskog karaktera i uvijek je u folkloru teško dodjeljivati nagrade, različite su tradicije, stiliziranost i slično. No, svakako da nam nagrada znači kao stručno priznanje, dobra je za atmosferu u ansamblu, potvrda da smo dobro radili. To je dobro i za održavanje ansambla, a ovo je jaka generacija s podjednakim brojem ženskih i muških članova, što je danas vrlo rijetko. Nagrada je došla u dobrom trenutku, jer u rujnu počinje upis novih članova. U Vodnjanu je bilo 34-ero plesača i svirača, voditelj orkestra je **Zvezdan Bašić Palković**, a voditeljica pjevanja **Ines Bajić**«, kaže **Marin Jaramazović**.

Pokrovitelj programa putovanja za HKC *Bunjevačko kolo* bio je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Multikulturalnost i prijateljstvo

Festival *Leron*, kako se navodi, promovira multikulturalnost, prijateljstvo različitih naroda te europsku integraciju. *Leron* je, inače, naziv za tradicionalni instrument vodnjanskog folkloru nalik violončelu. Festival su organizirali Zajednica Talijana Vodnjan i Talijanska Unija u suradnji s Narodnim sveučilištem iz Trsta te uz financijsku pomoć Upravnog odjela za kulturu Istarske županije, Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, te pod pokroviteljstvom Grada Vodnjana – Dignano.

Predstavnik skupina koje su sudjelovale u Leronu primio je gradonačelnik Vodnjana **Edi Pastrovicchio**, a sudjelovali su i na okruglom stolu »Uloga i vrijednost

tradicionalnih glazbenih instrumenata između povijesti i inovacija».

Slobodno vrijeme Subotičani su iskoristili i kao »ljeto- vanje« budući da su bili smješteni u hotelu pokraj mora.

Zahvala za ustrajnost

Uprava HKC-a je na svojoj Facebook stranici iskazala zadovoljstvo i ponos uspjehom članova udruge: »Ponosni smo na naše folklorashe i instrumentalni ansambl koji čuvaju našu tradiciju i običaje i još jednom dokazali da smo među najboljima, a ovoga puta i najbolji! Veliko hvala djeci i njihovim roditeljima na ustrajnosti, zahvaljujući njima naša zajednica je svakim danom sve jača. Hvala Marinu Jaramazoviću i Nemanji Sariću, koji svakodnevno rade s djecom i koji su sačuvali i unaprijedili kvalitetu folklornog ansambla Centra koji postoji već 53 godine«.

Uspjeh u Vodnjanu mladi folklorashe proslavili su i u srijedu, 30. kolovoza, na domjenku koji je za njih priređen u HKC-u *Bunjevačko kolo*. Čestitku na uspjehu uputio im je i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. »Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata bavi se istraživanjem, ali i očuvanjem te popularizacijom tradicijske baštine, a folklor je jedan od najpopularnijih izričaja u narodu,

napose među mladima. Ponosni smo na vaš uspjeh, na vašu ljubav i ponos kojim prenosite bogato naslijeđe bunjevačkih Hrvata. Uz čestitku za izniman uspjeh primite naše obećanje da ćemo i nadalje pratiti sav vaš trud jer se ovakav uspjeh ostvaruje samo dugogodišnjim, samoprijegornim radom. I u vašem daljnjem radu bit ćemo vam svima potpora«, navodi v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**.

D. B. P. / Foto: FB Vodnjan-Dignano: Grad priča - Città da raccontare

Uspjesi subotičke umjetnice i redateljice animiranih filmova

Lea Vidaković nagrađena u Rusiji i Estoniji

Animirani film *Obiteljski Portret* **Lee Vidaković**, podrijetlom iz Subotice, nedavno je dobio specijalno priznanje žirija na festivalu *Insomnia* u Rusiji, a prošloga je

tjedna bio nagrađen Grand prix-om na festivalu *Animist* u Tallinnu u Estoniji. Talinski žiri film je opisao kao »duboku evokaciju specifičnog vremena i mjesta, te propadanje bogatstva jedne obitelji, ispričanu suptilnim trenucima, igrom svjetla i promjenama tekstura«.

Načelno, film je nastao u hrvatsko-francusko-srpskoj koprodukciji a govori o tenziji i obiteljskim odnosima u trenu pred sam krah Austro-Ugarske monarhije. Izveden u tehnici lutka animacije, ovaj 15-minutni film stilski podsjeća na raskošne interijere vojvođanskih vila, no ipak se radi o sudbini fiktivne aristokratske obitelji. Film je prvi put prikazan na *Animafestu* u Zagrebu u lipnju ove godine. Dok tijekom ljeta film putuje po europskim festivalima, na jesen ga očekuju premijere u Kanadi, Japanu, Južnoj Koreji i Tajvanu.

H. R.

Knjige u konkurenciji za nagradu *Emerik Pavić*

Temeljem članka 32. Statuta Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i članka 5. Pravilnika o nagradi *Emerik Pavić* broj 9 – 2/2012 od 3. rujna 2012. godine, vršiteljica dužnosti ravnateljice Zavoda **Katarina Čeliković**, prof., dana 24. kolovoza 2023. godine, donijela je Odluku o imenovanju članova Povjerenstva za dodjelu nagrade *Emerik Pavić* za najbolju knjigu godine u 2022. godini u sastavu: **Ljubica Vuković Dulić**, dipl. povjesničarka i povjesničarka umjetnosti, predsjednica, **Dalibor Mergel**, dipl. etnolog-antropolog, član i **Davor Bašić Palković**, urednik kulturne rubrike u tjedniku *Hrvatska riječ*, član.

Knjiška produkcija Hrvata u Vojvodini u 2022. godini broji 30 naslova, čiji su autori vojvođanski Hrvati. Podsjetimo, nagradu za najbolju knjigu godine, koja nosi ime središnje osobe hrvatske književnosti, znanosti i publicistike iz 18. stoljeća **Emerika Pavića** ZKVH ustanovio je 2012. godine u cilju pospješivanja sustavnoga pristupa valorizaciji aktualne knjiške produkcije među Hrvatima u Vojvodini. Nagrada *Emerik Pavić* za najbolju knjigu 2022. godine bit će svečano uručena u listopadu 2023. u okviru književne manifestacije *Dani hrvatske knjige i riječi*. Osim diplome i plakete, nagrada će imati i svoj novčani iznos.

U ovogodišnjoj konkurenciji za nagradu naći će se sljedeći naslovi:

I. Književnost

a) poezija

1. *Prepoznavanje : Lira naiva 2022.*, izabrala Klara Dulić ; [uredila Katarina Čeliković ; pogovor Klara Dulić], KD *Ivan Antunović* : Hrvatska čitaonica, Subotica

2. *Preprekovo proljeće 2022. : zbirka pjesama* / [uredništvo Dragana V. Todoreskov ... et al.], HKUPD *Stanislav Preprek*, Novi Sad

3. *Život je pisma : antologija hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji »Lira naiva« 2003. – 2022.*, izbor Katarina Čeliković, Subotica : KD *Ivan Antunović* : Hrvatska čitaonica

4. Kopunović, Mirko, *Dok je svita*, [ilustracije Ivan Balažević], Subotica : Hrvatska čitaonica

5. Nemet, Zvonimir, *Dodir ljubavi*, Dugo Selo: Z. Nemet

6. Obradović, Irena Maja, *Pjesme*, Surčin : Hrvatska čitaonica *Fischer*

7. Sokač, Ivan, *Kiše u travnju : Međimurju i mojem ocu*, Zagreb : Naklada *Lara*

8. Volarić, Stjepan, *Aforizmi : za osobnu upotrebu i kome su zanimljivi*, Surčin : Hrvatska čitaonica *Fischer*

9. Tumbas, Ivan, *Stešćalo se*, Subotica : I. Tumbas

10. Vuk, Zvonimir Franjo, *Mrak svjetlosti*, Subotica : *Hrvatska riječ*

b) proza – kratke priče

11. *Preprekova jesen 2022. : zbirka kratkih priča*, [uredništvo Dragana V. Todoreskov ... et al.], Novi Sad : HKUPD *Stanislav Preprek*

12. Kopunović, Mirko, *Fajrunt u Istarskoj ulici*, Subotica : Inovativna mreža

13. Nemet, Zvonimir, *Crtice*, Dugo Selo: Z. Nemet, 2022

14. Rudić, Blaženka, *Ispunjeno vrijeme : priče o nama*, Subotica : KD *Ivan Antunović* ; Korčula : Sestre dominikanke. Kongregacija svetih Anđela Čuvara

15. Vujkov, Balint, *Basne i pripovijetke*, [izbor Zlatko Romić ; knjigu uredila Katarina Čeliković], Hrvatska čitaonica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica

c) književnost – eseji

16. Matoš, Antun Gustav, *Josipu Jurju I., kralju naših svih ideala. Matošev Strossmayer : Izabrani tekstovi Antuna Gustava Matoša o Josipu Jurju Strossmayeru*, priredio Mirko Čurić, Osijek – Subotica: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

II. Publicistika – politika

17. Špehar, Josip, *Biseri mitomanije : Franjevački samostan Bač*, Bač : Franjevački samostan Bač

III. Znanost

Povijest, demografija, etnologija i leksikografija

18. *Božićnjaci : 25 godina izložbe božićnjaka*, [uredila Jelena Piuković ; predgovor Stjepan Beretić ; fotografije Nada Sudarević ... et. al.], Subotica : KD *Ivan Antunović*

19. *Hrvati u Banatu : doseljavanje, tradicijska baština, identitet*, glavna urednica Marijeta Rajković Iveta, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-press i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb – Subotica

20. Armanda, Ivan, *Majka Anuncijata Kopunović : (1887-1956) : život i spisi prve vrhovne poglavarice hrvatske Družbe sestara Naše Gospe*, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

21. Sente, Marko, *Otrgnuto od zaborava*, Subotica : Matrica hrvatska

22. Šeremešić, Marija, *Tradicijska oglašnja i nakit : djevojačko češljanje i povezivanje monoštorskih Šokica*, [prijevod na engleski Ivana Kovač], Sombor : UG *Urbani Šokci*

23. Šeremešić, Marija, *Zapisi : zbornik »O Šokcima je rič«*, Sombor : UG *Urbani Šokci*

24. Živić, Dražen; Cvikić, Sandra; Tomislav Žigmanov,

Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini : aktualni trendovi, izazovi i perspektive, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata ; Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Književna znanost

25. *Dani hrvatske knjige i riječi : dani Balinta Vujkova : zbornik radova s Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 2021. godine*, zbornik uredila Katarina Čeliković, Hrvatska čitaonica – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica

IV. Umjetnost

26. *Dečja opera Franje Štefanovića Šumska kraljica* [Štampana muzikalija – aranžman za soliste, hor i gudački kvartet] / [aranžman partiture Svetozar Nešić ; ilustracije Vladimir Radibratović ; fotografije Danijel Rauški], Petrovaradin : Fondacija »Spomen-dom bana Josipa Jelačića«

27. *Galerija »Dr Vinko Perčić« Subotica : [legat Galerije] / [urednik, fotograf Spartak Dulić]*, Subotica : Galerija

Dr Vinko Perčić

28. *Gustav Matković : (Subotica, 12. IX 1922. – 25. VII 1990) : [katalog izložbe] : Matkoviću u čast povodom 100. obljetnice rođenja : Galerija »Dr. Vinko Perčić« Subotica, 22. rujna – 15. listopada 2022. / [tekst Ljubica Vuković Dulić ; fotografije Augustin Juriga]*, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

29. *Robert Frangeš-Mihanović : (Srijemska Mitrovica, 2.X 1872 - Zagreb, 12.I 1940) : [katalog izložbe] : u povodu 150. obljetnice kipareva rođenja / [tekst Tatijana Gareljic ; fotografije Goran Vranić]*, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

30. Beretić, Stjepan, *Johannes Clausen : kako je oslikana subotička katedrala = A szabadkai Szent Teréz-templom Clausen mester díszében = Wem sind die Gemälde in der Kathedrale von Subotica zuzuschreiben*, Subotica : Katoličko društvo Ivan Antunović

Likovna kolonija Ivan Gundić Čiso – Dalmata

Omaž osebnom umjetniku

HKD *Vladimir Nazor* iz Stanišića organiziralo je u subotu, 26. kolovoza, XV. Međunarodnu likovnu koloniju *Ivan Gundić Čiso – Dalmata*. Kolonija je održana u prostoru Lovačkog doma u Kupusini. Sudjelovali su ili radove priložili umjetnici iz Sombora, Subotice, Beograda, Koluta, Čonoplje i Cernika (Hrvatska).

Jedan od sudionika kolonije bio je **Mišo Gusić**, rođeni Stanišićanac, koji je iz Sombora i Stanišića otišao zbog studija i više se nije vraćao. Sada je profesor u Cerniku.

»Sombor je kao neka scenografija za sliku. Kažu ima puno slikara u Somboru, pa neka ih ima. Sombor je grad turizma i umjetnosti, bogate povijesti u kojoj su značajnu ulogu imali i Hrvati. Treba praviti kompromise, surađivati, ne samo mi umjetnici već i drugi«, kaže Gusić.

Slikar amater iz Sombora **Milorad Rađenović Đene** sudjelovao je na nekoliko kolonija stanišićke udruge.

»Iza mene je sigurno 500 kolonija. Može se na svakoj koloniji nešto naučiti, naročito mi koji nemamo akademiju. Uvijek kažem da su likovne kolonije naše akademije. Jedni od drugih učimo«, kaže Rađenović.

Predsjednik HKD-a *Vladimir Nazor* **Ivan Karan** podsjeća da kolonija nosi ime akademskog slikara i likovnog pedagoga iz Stanišića **Ivana Gundića Čise**, koji je posljednjih godina svoje radove potpisivao s **Dalmata**.

»Bio je omiljeni nastavnik. Za njegov život vezane su brojne anegdote koje se i danas prepričavaju. Studirao je u Rijeci, gdje je završio i poslijediplomske studije. Bio je uspješan slikar i imao je izložbe u dvadesetak mjesta. Smatrali smo da treba nastaviti čuvati sjećanje na njega i zato smo prije 15 godina počeli organizirati likovnu koloniju«, kaže Karan.

On dodaje kako posljednje dvije godine financijska sredstva koja za koloniju dobivaju na natječajima nisu ni približ-

no dovoljna za organiziranje kolonije, pa će ovogodišnja biti i posljednja.

»Nisu ta sredstva pokrivala ni 40 posto troškova. Jedini donatori bili su članovi društva i uredništva emisije *Glas Hrvata*. Hvala svima koji su do sada pomogli, pa makar i minimalno, ali ovo što se desilo ove godine smatram potcjenjivanjem našeg društva, manifestacije, aktivnosti koje *Vladimir Nazor* ima i nas Hrvata Dalmatinaca u Stanišiću«, obrazlaže Karan odluku o gašenju kolonije.

Ivan Gundić Čiso rođen je 1947. godine u Riđici. Učiteljsku školu završio je u Somboru, a diplomirao na Fakultetu likovnih umjetnosti u Rijeci u klasi **Antona Depopea**. Bio je član Saveza udruženja likovnih umjetnika Jugoslavije, Udruženja likovnih umjetnika Vojvodine i Association Internationale des Arts Plastiques. Izlagao je u Riđici, Stanišiću, Somboru, Subotici, Novom Sadu, Vršcu, Zrenjaninu, Kikindi, Gornjem Milanovcu, Nišu, Pirotu, Beogradu. Umro je 2000. godine.

Z. V.

Organizirana hodočašća

Zavjetno hodočašće u Mariju Bistricu

Organizira se zavjetno hodočašće bačkih Hrvata u Mariju Bistricu 23. i 24. rujna pod geslom »Usta Marija i pohita u Gorje«. Polazak je 23. rujna u jutarnjim satima: u 5,30 sati Marija Majka Crkve, u 5.45 sati crkva sv. Roka i u 6 sati je polazak ispred katedrale. U Aljmašu je stajanje i skupljanje ostalih autobusa, a hodočasnička Marijanska pobožnost je u 10 sati. Ide se i u Zagreb, a večernji program je u Mariji Bistrici. Sljedećeg dana, 24. rujna, je jutarnja sv. misa u 7.30 sati u Mariji Bistrici, a potom je odlazak u Ludbreg i povratak kući. Cijena puta sa smještajem je 6.000 dinara. Prijave se vrše isključivo osobno u župnom uredu sv. Terezije Avilske (Harambašićeva 7) Subotica. Kontakt osoba: župni vikar vlč. **Damjan Pašić** 063/176-18-32.

Hodočašće u Aljmaš

Hodočašće Gospi od Utočišta u Aljmašu organizira se uoči blagdana Male Gospe, 7. rujna. Polazak je u 6 sati iz Subotice, a kako stoji u programu posjetit će se Franjevački samostan u Vukovaru, te će hodočasnici imati zajednički ručak. Dolazak u Aljmaš predviđen je u 14 sati, kada će uslijediti Križni put i Krunica, posjet Memorijalnom centru i pri-lika za svetu ispovijed. U 18.30 je sveta misa, a u 20 sati planirani povratak za Suboticu. Cijena puta koja obuhvaća sve navedeno je 25 eura. Prijave su moguće još danas, 1. rujna, kod vlč. **Tomislava Vojnića Mijatova** u župi sv. Jurja.

Hodočašće u Poljsku

Ove godine vjernici Subotičke biskupije hodočastit će i u Poljsku. Wadowice – Czestochowa Jasna Gora – Krakow. Polazak je 28. rujna, a povratak 1. listopada ove

godine. U Wadowicama će se obići muzej obiteljske kuće sv. Ivana Pavla II. i bazilika Prikazanja Blažene Djevice Marije, te Wieliczka – rudnik soli i kapela Ivana Pavla II. U Krakowu će biti obilazak središta grada s vodičem (Bazilika Mariacka, katedrala Vavel). Također, obići će se i Czestochowa Jasna Gora – samostan Pavlina i svetište Crne Gospe. Cijena od 255 eura je formirana po broju putnika. Prijave i informacije se mogu dobiti kod župnika župe Marija Majka Crkve preč. **Željka Šipeka**.

DUHOVNA OBNova

za djevojke od 16.-28. godine

TEMA:

Judita, mač Božji, Bog i ja

duhovna formacija katoličkih djevojaka

2023.

15.-17. rujna

Samostan sestara dominikanki
Subotica

Sestre dominikanke Vas pozivaju!

Prijave:

manes.puskaric@gmail.com

+385 99 328 4297 s. Manes

+381 62 784 009 s. Nada

Prijave do 10. rujna

Zimska satnica večernih misa

Od 1. rujna, pa sve do kraja travnja, večernja sveta misa nedjeljom i radnim danom u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske počinje u 18 sati.

Proštenje na Hrvatskom Majuru

Proštenje na Hrvatskom Majuru u čast sv. Marka Križevčanina bit će slavljeno u nedjelju, 3. rujna, kod obnovljenog Gabrićevog križa, koji će nakon misnog slavlja biti i blagoslovljen. Sveta misa počinje u 11 sati, a predvodit će je župnik župe sv. Roka i direktor Radio Marije Srbije mons. dr. **Andrija Anišić**.

U susret blagdanima

- 2. rujna – Kalista
- 3. rujna – Grgur Veliki
- 5. rujna – Majka Tereza
- 7. rujna – Marko Križevčanin
- 8. rujna – Rođenje Blažene Djevice Marije (Mala Gospa)

In memoriam

Julije (Đuro) Cvijanov
1938. – 2023.

Bogu u kojem sve živi svidjelo se pozvati našeg dragog supruga, oca, didu i pradiu u vječnost.

Ostaje nam vjera i nada da ćemo se jednoga dana sresti, do tada ćeš živjeti u našim srcima.

Supruga Matilka, sinovi Josip i Ante, te kći Jasna s obiteljima.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Kršćanin u svijetu

Krist je za vrijeme svoga javnog djelovanja riječju i primjerom poučavao ljude kako živjeti u skladu s Božjim zakonima. Kada se ispunito vrijeme, vrhunac njegove pouke dogodio se u njegovoj smrti na križu. Svojom smrću i uskrsnućem on je otkupio svijet, ali i ljudima pokazao da onaj koji ide putem spasenja mora prigrliti svoj križ.

Ne suobličavati se svijetu

Pavao u poslanici Rimljanima piše: »Ne suobličujte se ovomu svijetu, nego se preobrazujte obnavljanjem svoje pameti da možete razabirati što je volja Božja, što li je dobro, Bogu milo, savršeno« (Rim 12,2). Kršćanin već zna da mnoge ponude ovoga svijeta nisu u skladu s Kristovim naukom i voljom Božjom. Ipak, teško se oduprijeti. Ponekad je volja preslaba, jer se te ponude čine i suviše primamljivima, a ponekad su toliko dobro ponuđene da je teško prepoznati njihovu zavodljivost i uvidjeti koliko su suprotne Kristovom nauku. Pavao upozorava da se ne suobličujemo svijetu. Suobličen svijetu znači postati jednak kao ovaj svijet, neprepoznatljiv u kršćanskoj drugačijosti. I što onda u kršćaninu ostaje od kršćanskog da bi se mogao zvati tim imenom? I što će mu pred Bogom vrijediti što se zvao kršćanskim imenom ako nije kršćanski živio?

Pavao poziva kršćane da se preobrazuju. To je trajan proces promjene koji nikada ne završava. Čim se čovjek prestane preobražavati, počinje njegovo suobličavanje svijetu, jer nema srednjeg puta; ili se ide k Bogu ili se od njega udaljava. Naš način života određuje put kojim idemo. Ići Božjim putem nije jednostavno, nije jednostavno trajno biti u procesu preobrazbe. Čovjek to ne može ostvariti vlastitim snagama, jer nije dovoljno jak ni mudar odupri-

jeti se zavodljivosti svijeta. Za to mu je potrebna Božja pomoć, koja dolazi od trajne čovjekove povezanosti sa svojim Stvoriteljem i Spasiteljem. Preobrazba se događa jačanjem tih veza oko kojeg nastoji čovjek, jer Bog je učinio svoje korake k čovjeku, ali i čovjek mora željeti prići k Bogu. U ljudskom nastojanju da do tog susreta dođe Bog čovjeka mijenja i čini drugačijim od svijeta, daje mu snagu da se očituje u svijetu kao kršćanin, onaj koji je Kristov, koji živi onako kako je Krist poučavao, koji ljubi svijet, ali ne tako da mu se suobličava nego tako da ga želi mijenjati, da svi jednom budu bliži Bogu.

Prigrliti križ

Biti Kristov svjedok u svijetu uvijek znači i nositi križ. Isus kaže: »Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga« (Mt 16,25-26). Nikad nije lako biti kršćanin. Svijet nikada nije volio one koji su drukčiji, osobito one koji mu ukazuju na njegove slabosti i mane, koji odbacuju njegove ponude i ljudima nude nešto sasvim drugo. To je ponekad i borba protiv samoga sebe, jer nas naše slabosti i grešna narav vuku da se priklonimo svijetu, ali nas Duh koji prebiva u nama želi od toga odvratiti. Duh na kraju pobjeđuje, ako s njim surađujemo.

Odreći se sebe radi Krista znači živjeti za Krista, biti njegov svjedok u svijetu i mijenjati svijet svojom kršćanskom drugačijosti. Ako treba i trpjeti zbog toga, ali ne uzmicati u suobličavanje svijetu nego grliti križ i hrabro ga nositi, jer na kraju puta nas čeka spasenje. Svako naše kršćansko svjedočanstvo i u boli i u radosti Bog će obilato nagraditi u vječnosti.

Slavica Živković, studentica defektologije iz Sota

Čuvarica sotske nošnje

»Moja velika želja je da kad završim fakultet, naučim šlingati s bakom i naučim praviti pletene šticne. Danas to malo žena zna, osim starijih baka koje imaju želju svoje znanje prenijeti na mlade«, kaže Slavica Živković

Na desetoj reviji tradicijske odjeće i izboru najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske, koja je ove godine održana u Tomislavgradu, među 21 djevojkom koja se borila za titulu najljepše, bila je i **Slavica Živković** iz Sota. Ova 24-godišnja djevojka, studentica Medicinskog fakulteta u Novom Sadu, smjer defektologija, od malih nogu gaji ljubav prema očuvanju tradicije i nošnje. Tu ljubav usadili su joj najmiliji, prije svega baka koja joj je poklonila i izvezla dio nošnje, a potom i roditelji. Članica je HKD-a *Šid* od osnutka kroz čiji rad je s još većom ljubavlju nastavila njegovati svoje običaje i tradiciju.

U crkvu u nošnji

Još kao djevojčica Slavica je nestrpljivo čekala misu zahvalnicu kako bi obukla narodnu nošnju i otišla u crkvu.

»Običaj mise zahvalnice u Sotu prisutan je stoljećima. Tog dana žene nose u crkvu domaće kiflice u raznim oblicima, najčešće u obliku janjeta, a mi se oblačimo u narodnu nošnju. Kada sam kao dijete prvi put otišla na misu zahvalnicu, obukla sam skute (sašivene od starih šlingi), košuljicu i vezenku. Već sljedeće godine baka je sestri i meni sašila nošnju za tu priliku. Nedostajala mi je pregača i šal, koje smo ubrzo kupili i vezenku staru više od 50 godina. Ona je sada u mom vlasništvu više od 20 godina. Osim u Sot, obučena u narodnu nošnju, išla sam na misu zahvalnicu u Ljubu, gdje mi živi baka po majci«, kaže naša sugovornica Slavica.

Vremenom je obogatila svoju kolekciju nošnje.

»Od naših starih, skupljala sam stare vunene i plišane marama (šalove), vezene skute, brenovani i vu-

neni prsluk, šarene zepe i kupila sam oglavlje i frizuru od umjetne kose. Imam puno toga starog, što sam dobila od žena koje su tu odjeću nosile dok su bile mlade. Sve su to dijelovi naše tradicijske sotske nošnje, koju s ponosom čuvam i nosim na razne manifestacije i natjecanja.«

Natjecanja

Osim u Tomislavgradu, Slavica je sudjelovala i na drugim kulturnim događajima, kako onima na kojima je plesala i pjevala s članovima svoje udruge, tako i onima na kojima je predstavila svoju nošnju.

»Bila sam prva pratilja na manifestaciji *Najljepša Hrvatica u narodnoj nošnji* na Brodskom kolu u Slavonskom Brodu prije deset godina te druga pratilja na *Đakovačkim vezovima* prije devet godina. Također, sudjelovala sam na tradicionalnoj manifestaciji *Sremski ručak čobanski* u Bačincima gdje sam prije nekoliko godina osvojila titulu prve pratilje najljepše čobanice. Bilo je još nekoliko kulturnih događaja na kojima sam sudjelovala, gdje nisam osvojila nagrade, ali sam doživjela nezaboravna iskustva», navodi Slavica i kaže da osim što voli narodnu nošnju, voli plesati, pjevati i to rado i sa zadovoljstvom čini na probama i nastupima HKD-a *Šid* ali i na svetim misama gdje pjeva u crkvenom zboru.

Iz Tomislavgrada, kako kaže, nosi samo lijepe dojmove i uspomene.

»S oduševljenjem sam prihvatila poziv sudjelovanja ove godine na reviji tradicijske odeće i izboru najljepše Hrvaticе u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske. Za tu sam priliku obukla sotsku nošnju: tri skute (dve šlingane), vunene čarape, svilenu suknju, šlingani oplećak, svilenu bluzu, vuneni prsluk, šticne (ručno pletene), srijemske opančice, sonet s medaljonom i ogrlicom, a na glavi sam imala sotsku pletenicu koja je pričvršćena sa starom šnalom i drvenom iglom. U ruci sam držala obojčić, veoma stari koji potječe iz Gibarca. Što se tiče iskustva mogu reći da mi je bilo jako lijepo i zanimljivo. Upoznala sam nove ljude, djevojke koje imaju slična interesiranja kao i ja, koje kao i ja jako vole svoju tradiciju i narodnu nošnju. Osim vježbi, imale smo vremena i za druženja i odlaske na izlete na kojima smo upoznali prekrasne krajolike otoka. Posljednja večer ostavila je na mene najveći dojam. Tada smo

skupa zapjevale pjesmu *Nisam dugo pivala kroz selo*. Tu pjesmu smo zajedno učile pjevati», navodi Slavica i dodaje da je za ovo iskustvo zahvalna **Nadi Sudarević** koja ju je pozvala i koja joj je svo vrijeme bila vodilja i fotograf na putovanju u Tomislavgrad.

Iako je još uvijek studentica i radi na Institutu u Srijemskoj Kamenici, Slavica kaže da uspijeva uskladiti obveze sa svojim hobbijem, očuvanjem tradicije i kulture svoga kraja.

»Nije mi problem uskladiti obveze. Moja velika želja je da kad završim fakultet, naučim šlingati s bakom i naučim praviti pletene šticne. Danas to malo žena zna, osim starijih baka koje imaju želju svoje znanje prenijeti na mlade. Željela bih to naučiti i jednoga dana to svoje zna-

nje prenijeti na mlađa pokoljenja, kako se ta tradicija ne bi prekinula. Također, želja mi je da svoju ljubav prema narodnoj nošnji prenesem na mlađe, da posjetim starija kućanstva i sakupim još neke dijelove stare nošnje, prepoznatljive za naše podneblje i sačuvam ih od propadanja. Nastavit ću njegovati tradiciju kroz folklor unutar naše udruge, kao i sudjelovanjem na svim manifestacijama na kojima budem imala priliku predstaviti svoju nošnju. To je moj plan za budućnost i nadam se da ću ustrajati u svim tim ciljevima jer imam veliku ljubav prema očuvanju naše bogate tradicije i uživam u svakom dijelu nošnje koji imam», kaže na kraju razgovora naša sugovornica iz Sota.

S. D.

O prezimenima bačkih Hrvata (LVII.)

Logo

»Sombor ima divnu povijest, koja čeka svog povjesničara. A da bi se on pojavio treba mu stvoriti gradivo, treba mu pružiti mogućnosti da što lakše dođe do podataka i da ih što detaljnije iskoristi. Tu građu čini arhiv grada Sombora, arhiv koji predstavlja Himalaje neobrađenih dokumenata. I sve dok na njima počiva stoljeća prašina oni će predstavljati zatvorenu knjigu, knjigu koja šuti. U toj hrpi papira svaki pojedinac spis predstavlja po jedno slovo te knjige. Istina da su slova te knjige širom porazbacana, trebaju biti prikupljena, složena i obrađena pa da knjiga progovori, da priča pokolenjima o veličini i časti, o ulozima svojih predaka«, ovo su riječi velikog Somborca **Đorđa Antića** (1895. – 1991.), farmaceuta i poznavatelja somborske povijesti, zapisane na parčetu papira, koji se nalazi u njegovoj zaostavštini u Povijesnom arhivu Sombor. Te riječi su vjerojatno trebale ući u uvod njegove nedovršene knjige o povijesti Sombora. Zapisane negdje 1950-ih ili 1960-ih, one su i dalje istinite. Sombor je u međuvremenu dobio djela o svojoj povijesti, gdje se izdvajaju opusi **Milenka Beljanskog**, **Ilije Džinića** i **Milana Stepanovića**. Međutim, ni u jednoj knjizi o Somboru u prošlosti nije dana potpuna slika o somborskim Hrvatima.

Zaboravljena obitelj

Svibnja 1969. *Somborske novine* donose članak Milenka Beljanskog o Nenadiću. Člankopisac ovdje spominje i obitelj **Logo**, »koja je vjerojatno slovačkog podrijetla i čiji je najstariji predak rođen u Somboru 1775. godine, ali kao Logov«. Jedan od izdanaka ove obitelji je **Karlo Logo** (1898. – 1968.), koji je bio jedan od nekolicine somborskih zastupnika na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu 1918. godine. Na Velikom katoličkom groblju u Somboru se nalazi njegov grob, koji predstavlja polazni osnov za genealoška istraživanja obitelji Logo. Genealogija Karla

Loga izgleda ovako: **Josip** i **Magdalena Fratričević** (vj. 6. XI. 1786.), **Stipan** (r. 2. III. 1790.) i **Magdalena Gluvić** (vj. 23. XI. 1807.), **Franjo** (r. 22. XI. 1810.) i **Terezija Fratričević** (vj. 11. XI. 1829.), **Šimun** i **Janja Alaga** (vj. 22. X. 1865.), **Franjo** (r. 11. X. 1878.) i **Magdalena Bošnjak**.

Istrgnute stranice

Dosadašnje knjige o povijesti Sombora bacaju slabu svjetlost na prilike među lokalnim Hrvatima. Seoske zajednice u Beregu, Monoštoru, Lemešu i Čonoplji gotovo da i nisu zastupljene u povijesnim radovima. I ono malo intelektualnih snaga, koje su se upustile u povijesne vode, donijele su svega nekoliko fragmenata o lokalnim Hrvatima. Cjelovita slika i dalje je prilično nejasna. Milan Stepanović u svojoj monografiji *U tom Somboru* prilično nejasno opisuje društvena i politička zbivanja somborskih Hrvata u međuratnom razdoblju. Stječe se dojam da se tada ništa značajno nije dogodilo osim podjele »na Hrvate i Bunjevce«. Zapravo, slika je daleko složenija nego što ju pisac prikazuje.

Somborski Hrvati su između dva svjetska rata tijesno surađivali sa svojim subotičkim sunarodnjacima. Primjerice, u Somboru je u hotelu *Elefant* 31. listopada 1920. održana osnivačka skupština somborske podružnice Bunjevačko-šokačke stranke. Bili su delegati iz Subotice: predsjednik stranke **Stipan Vojnić Tunić**, **Mirko Ivandekić**, **Matija Išpanović** i **Miško Prčić**. U mjesni odbor somborske podružnice ušli su: **Đuka Benčić**, **Stanko Parčetić**, **Antun Bošnjak**, **Josip Firanj**, **Joso Bošnjak**, **Vranje Malbašić**, **Joso Strilić**, **Stipe Lukić**, **Šimun Firanj**, **Blaško Pavletić**, **Joso Palić**, **Karlo Logov**, **Marijan Džinić**, **Šimo Jozić** i **Beno Bogešić**. Neka od ovih imena su poslije prešla u druge stranke. Jedan od njih je Karlo Logo.

Društveni i politički rad

Na parlamentarnim izborima održanima 11. IX. 1927. u somborskom izboru kotaru Karlo Logo je bio kandidat na listi Narodne radikalne stranke, na čijem je čelu bio **Marko Trifković**. Međutim, Karlo Logo je figurirao i na polju humanitarnog rada. Darovao je zemlju za gradnju škole (građena 1925. – 1928.) i kapele Imena Marijina u Nenadiću (1929.). Bio je osnivač i dugogodišnji član *Bunjevačkog kola* u Somboru. Njegov unuk **Karlo Logo ml.** (1954. – 2020.) bio je vijećnik Hrvatskog nacionalnog vijeća u mandatu 2010. – 2014.

Posljednja predratna gibaračka berba

Bliži se berba grožđa, dan kada vinogradari i njihovi prijatelji odlaze u vinograd pobrati plodove i pretočiti ih u domaće vino. Danas je nažalost na *Gibaračkoj planini* vinograda sve manje. Ostalo je malo starih, a malo je i mladih vinograda. Jedan od rijetkih koji je nastavio vinogradarsku tradiciju je **Marko Žeravica**,

ka kuća u Gibarcu je nekada imala vinograd i proizvodila svoje vino, uglavnom za vlastite potrebe. Išli smo jedni kod drugih, pomagali u berbi i to je u Gibarcu bila lijepa tradicija. Podrazumijevalo se da svaka domaćinska kuća ima svoje vino i rakiju, kojima će s ponosom poslužiti svoje goste. Nije bilo nadmetanja, ali je prilikom ispijanja uvi-

jek bilo riječi što je tko od nas uradio tijekom godine, kako bi vino i rakija bili kvalitetniji«, kaže naš sugovornik.

Odlazak u vinograd u berbu grožđa bio je velika radost, ne samo za odrasle već i za djecu. U društvu i uz šalu branje grožđa je bilo brže, a djeca su razdragano trčala po vinogradu, igrala se i pomalo i pomagala.

»Pjesma bi se prolomila vinogradom. Čuo se samo dječji smijeh i pjesma, a atmosfera je bila prekrasna. Bogatoj berbi i ukusnom rodu veselili smo se mi stariji vinogradari kao i vinu koje ćemo u zdravlju i radosti piti.«

Nakon berbe grožđa

plod bi se nosio u kuću, gdje se tada radilo ručno muljanje, a kasnije odlaganje u drvene bačve. Nakon posla slijedilo bi druženje uz večeru i ispijanje starog vina uz šalu, smijeh, pjesmu i prepričavanje prošlogodišnjih berbi i kvaliteti vina.

»Sjedili bismo i družili se do kasno u noć radujući se još jednoj uspješnoj berbi. Bila su to nezaboravna druženja, posebno u vrijeme kada je u Gibarcu bilo puno više vinogradara. Danas se trudim očuvati tu tradiciju. Jedan sam od rijetkih vinogradara na ovim prostorima i drago mi je da sam svoju ljubav prema vinogradarstvu uspio prenijeti i na svoje sinove. Radujemo se svakoj berbi na kojoj se okupi veliki broj prijatelja, ali nije kao nekad kad je u Gibarcu bilo nas više vinogradara. S nostalgijom se sjećam tih vremena i uspomene na njih čuvam kroz sjećanja i fotografije«, kaže na kraju razgovora naš sugovornik.

S. D.

Marko Žeravica (treći s lijeva)

porijeklom iz Gibarca. Ne samo da je nastavio stoljetnu tradiciju vinogradarstva svojih djedova već čuva i uspomene na nekadašnja druženja uz berbu grožđa. Fotografija koju objavljujemo je nastala 1989. godine u Markovoj vikendici, u veselom društvu Gibarčana nakon berbe. To je i posljednja proslava Svetoga Vinka u Gibarcu, prije nego što su se Gibarčani raselili iz tog mjesta.

Blagdan Svetog Vinka za Gibarčane je predstavljao veliku radost. Osim berbe grožđa i pripreme ukusnog vina, Gibarčani su taj dan s nestrpljenjem iščekivali i zbog druženja, ispijanja vina i prisjećanja na stara vremena.

»Kada sam bio dijete, u vinograd smo išli zaprežnim kolima. Nekada s jednim, nekada s više kola, ovisno o broju ljudi. Kasnije smo zaprežna kola zamijenili traktorom i prikolicama u kojima smo se prevozili u vinograde. Obložili bismo prikolice najlonom u koje bismo spremali obrano grožđe. Svi smo se veselili tom danu. Skoro sva-

Ponovno ispočetka

Znam da ste ovaj datum svi »jedva« čekali. I stigao je. Prvi rujan – znači i početak nove školske godine. Koliko god da raspust trajao, uvijek će biti malo, ali kada počne škole, osim učenja i stjecanja novog znanja, imate i svakodnevnu priliku za druženjem, što je, priznat ćete, odlična stvar.

Danas su prvi puta u školske klupe sjela i 34 nova prvaša koji će biti u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku, a uz njih i brojni drugi đaci prvaši.

Udžbenike ste dobili, a vjerujem i da ste bilježnice i sav školski pribor pripremili, a ako niste, to će svakako biti aktualna tema narednih dana.

Osim navedenog, potrebno je pripremiti i okruženje, radni stol, ladice... Nadam se da ste ih ispraznili od ne-

potrebnih i preraslih »nepotrepština« i ostavili prostora za one potrebne.

Poznata je izreka »Red na stolu – red u glavi« pa ako želite tako započeti školsku godinu, onda vam je jasno što je potrebno napraviti. Evo nekoliko korisnih savjeta:

Red na stolu

Ono što vam više nije potrebno nemojte čuvati na stolu ili po ormarićima nego se toga riješite, bacite u smeće ili reciklirajte. Na stolu je bitno da imate mjesta za knjigu i bilježnice, stoga osigurajte prikladan prostor u kom ćete iste smjestiti. Ono što može biti na stolu jesu olovke, bojice, flomasteri, gumice, papirići za zapisati potrebno i stolna lampa. Sve ostalo je višak.

Čaša za olovke

Ideja za pripremiti čašu ili kutiju u kojoj ćete držati olovke, bojice i slično ima koliko god zaželite. Potrebno je samo krenuti u potragu i izradu. Donosimo nekoliko prijedloga, no ako zavirite na internet možete pronaći još »more« ideja. Nema potrebe da ih kupujete u trgovinama, jer ih uz malo mašte možete izraditi sami.

Sigurno imate u kući neku šalicu koja je već stara ili čak i slomljena ili napuknute drške. Takvoj šalici darujte nov život. Uz pomoć toplog ljepljivog i starih drvenih

bojica možete napraviti unikatni držač olovaka. Isto možete načiniti i od *lego* kockica, od kartona, od iskorištene limenke...

Uvijači

Danas su vrlo aktualni prozirni uvijači, ali im cijena i nije baš prikladna, a uz to oni zagađuju okoliš. Ako imate ukrasnog papira da vam je ostao ili čak novine, moguće je napraviti sjajne uvijače za biljež-

nice i knjige. Tako možete lako uz pomoć boja ili šara razvrstati udžbenike i bilježnice po predmetima.

Naljepnice

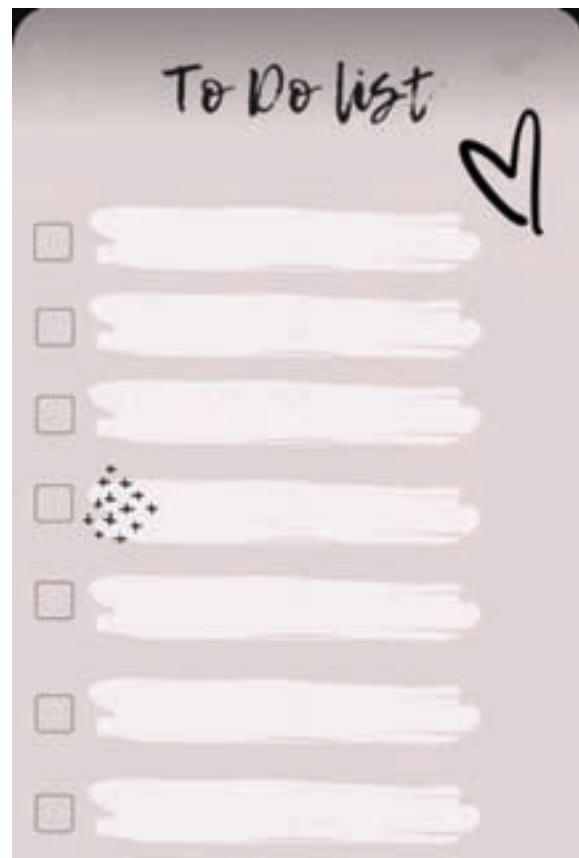
Naljepnice su više negoli korisne i danas ih ima s brojnim vašim omiljenim likovima, no i njih uz malo mašte možete sami napraviti. I one mogu biti u raznim oblicima, istina da su najpoznatije kao pravokutnici, ali nema pravila da to ne može biti i krug ili trokut, kocka... To je samo stvar vaše želje i mašte.

»To do«

Ako imate uredan i dobro organizirano radni kutak, u njemu će i učenje biti puno zanimljivije i lakše. Oni stariji mogu napraviti i plan rada u kom će zapisivati obveze, kontrolne zadatke, zadaće... To su danas tako popularne »To do« liste koje nisu ništa drugo no popis onoga što trebate napraviti. No, ako u taj običan popis dodate malo boje, po koju zvjezdicu ili srce, bit će ljepši i zanimljiviji, a osjećaj precrtati markerom ono što je gotovo je tek prava stvar.

Stoga, krenite, pišite, brišite, križajte i maštajte. Škola je sastavni dio vašeg odrastanja. Sret-no!

Ž. V.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 m od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020, 52/2021 i 62/2023) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju turističko-ugostiteljskog objekta – restoran s prenoćištem Po+P+1+T

na k. p. 26227 K. O. Novi grad u Subotici, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije i uređenjem predmetnog prostora (naručilac projekta – BOSS U.T.R.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 8. do 14. rujna 2023. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 8. do 14. rujna 2023. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 5. 9. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Sretan je tko putuje

Do Ušća i dalje (II. dio)

Prvi dio putovanja, koji je protekao u znaku *Maratona lađa i lađarica*, bio je gotov i vrijeme je bilo odvojiti se od ekipe i poči svojim putem u nove avanture.

Dubrovnik je odabran kao polazište novih avantura. Imala sam sreću Dubrovnik upoznati prije nekoliko godina kada smo u njemu trčali utrku. Bio je to odličan izbor za otkrivanje ovog prekrasnog grada iz nekoliko razloga. Za utrku se biraju ključne točke grada i uvijek se trči kroz neki dio koji ne biste dirali u okviru samostalnog obilaska. U sklopu starter paketa dobili smo propusnice za najvažnije stvari u Dubrovniku, čiji ulaz nije ni malo jeftin...

Ovoga puta smo imali samo pola dana na raspolaganju i misiju uhvatiti duh i dah Dubrovnika za nekoga tko u njega nikada nije kročio. I bilo je prekrasno. I Dubrovnik je bio prekrasan. Po meni, posebnu čar dobiva kada padne mrak i kada mu se upale sva svjetla. Jedino što nam je nedostajalo i što me svakako poziva na još jedan posjet je odlazak na brdo Srđ. Mislim da je to pogled u koji se zaljubljuje i da je to karika koja nedostaje.

Tivat zauvijek

Prespavali smo u Herceg Novom kod prijatelja i sutradan krenuli prema rtu Veslo, iako su naše ciljne destinacije bile Durmitor i Prokletije. Ovo je prvi put da sam na pitanje kamo želiš putovati: planina ili more, odabrala planinu. Bez razmišljanja.

U redu za trajekt počinju se događati neočekivane stvari, a iz auta se začuje čudan zvuk. Lupkanje poput udarca metala u metal... To definitivno nije zvuk koji želite čuti iz automobila, a ponajmanje kada ste na odmoru. Vozili smo se još malo i u Tivtu odlučili da moramo stati i potražiti pomoć osiguranja koje smo platili. Cijeli dan dobiva drugu dimenziju, a tempo mu diktiraju Crnogorci.

Malo me smeta taj njihov lagani tempo i odugovlačenje, ali dobro, nakon par sati dolazi mehaničar i kaže nam da ne možemo nastaviti put i da će sutra pregledati auto. Htjeli-ne htjeli, moramo ostati u Tivtu. Iskreno, Tivat me uopće ne privlači. Kad bih birala između Tivta i šume u mom kraju, najvjerojatnije bih izabrala šumu. Ali, uzmi ono što ti je dano. Vijest od mehaničara je bila da moramo čekati još jedan dan da dio stigne. Kako su se stvari odvijale, počeli smo razmišljati da ćemo zauvijek ostati u Tivtu.

Nije Tivat tako loš kako ga ja zamišljam, ali more u Tivtu, ili barem onaj dio mora koji sam posjetila, nije ono što volim. Opekla me i neka trava, što mi se nikad nije dogodilo na moru.

Rt Veslo

Ali tri dana kasnije, bogatiji za jedno iskustvo, nekoliko poznanstava, jedno stopiranje i par anegdota, nastavljamo dalje. Napokon na putu za kamp na rtu Veslo. Naravno, kiša tek tada počinje, ali kome još smeta kiša na godišnjem odmoru.

Rt Veslo uistinu je poseban komad mora. Kasnije sam pročitala da je proglašena najljepšom plažom na crnogorskom dijelu mora. Stijene, pučina, prozirni tirkiz u kojem se vidi sjena daske na kojoj veslate. Ogromna plaža, bez gužve, kamp, masline... Sve je kao u najljepšem krajoliku. Prizor kakav želite staviti na fototapetu i gledati ga svakoga dana. Žao mi je samo što tamo nismo imali vremena provesti više od tri dana, ali put je zvao dalje i moj susret s Durmitorom bio je sve bliži.

Gospodina Durmitora ostavljam za posljednji zapis ovog putovanja. Zaslužio je.

Gorana Koporan

VI. Subotički polumaraton

Svi su pobjednici

Po velikoj vrućini, na suncu je bilo više od četrdeset stupnjeva, i uvjetima primjernih za plažu a ne trčanje, u nedjelju, 27. kolovoza, na ulicama najvećeg grada na sjeveru Bačke održan je VI. *Subotički polumaraton*. Unatoč svim otežavajućim okolnostima na startu tri službene utrke (5, 10 i 21 km) koje se zajednički odvijaju pojavilo se 1.450 sudionika – po 450 prijavljenih u svakoj. A među njima i četveročlana obitelj **Tikvicki**. Nakon uspješno istrčanih utrka, svatko je spram svojih godina i mogućnosti trčao svoju, našli smo se u hladu Gradske kuće i sumirali »trkačke dojmove«.

Mario Tikvicki, 21 km

Ovo mi je bio treći polumaraton u mom životu i trkačkoj karijeri i mogu reći kako mi je ovaj, zbog otežavajućih vremenskih uvjeta, bio najteži. Na prva dva polumaratonima imao sam znatno bolje prolazno vrijeme, a danas mi je bio glavni cilj istrčati trasu utrke za manje od dva sata. Uspio sam ostvariti rezultat od 1 sat i 58 minuta i zbog toga sam zadovoljan, ali još više mi je drago što je cijela

moja obitelj sudjelovala i svi smo skupa uspješno finiširali utrke na kojima smo bili prijavljeni. Bilo je jako vruće, ali je organizacija utrke zbilja fenomenalna i umnogome nam je olakšala nastup na *Subotičkom polumaratonu*.

Đurđica Tikvicki, 10 km

Malo je bilo naporno trčati na ovakvoj vrućini, imala sam i jednu malu krizu na osmom kilometru, ali uspješno sam stići do cilja i vrlo sam zadovoljna. Drago mi je da smo svi bili dio ovog lijepog sportskog natjecanja i da smo istrčali službenu utrku koja je dio cijele polumaratonске trase.

Posebne utrke

Ove godine je prvi puta organizirano i nekoliko novih utrka – nordwalking na 5 i 10 km, a premijerno sudjelovanje imale su i: Grupa osoba s invaliditetom (OSI), te dvije udruge za autizam i cerebralnu paralizu skupa sa svojim pratiteljima.

Martina Tikvicki, 5 km

Imala sam malo straha da neću uspjeti istrčati cijelu utrku, ali sam sve to prevladala »u trku«. Lijep je osjećaj stići na cilj i zbog toga sam veoma zadovoljna.

David Tikvicki, 5 km

Uspio sam istrčati cijelu dionicu od 5 km i jako sam zadovoljan. Imao sam malu krizu na jednom od posljednjih okretišta jer me je uhvatila žeđ, a čaša koju sam uhvatio od asistenata je bila prazna. Kao najmlađi u našoj obitelji jako mi je drago što sam i ja uspio završiti, a posebno mi je drag posljednji kilometar utrke na 5 km koji sam ujedno i najbolje otrčao od svih ostalih.

Rezultati

Pobjednik VI. *Subotičkog polumaratona* u muškoj konkurenciji je **Velimir Bojović** iz Beograda s najboljim istračenim vremenom na dionici 21 km – 1 sat, 14 minuta i 4 sekunde. Najbolja trkačica na istoj kilometarskoj dionici u ženskoj konkurenciji je **Izabella Mészáros** iz Subotice sa šampionskim vremenom – 1 sat, 31 minuta i 18 sekundi.

D. P.

TENIS – US Open**Hrvatski predstavnici**

Na posljednjem Grand Slam turniru sezone, US Openu koji se igra u New Yorku igrat će dva hrvatska tenisača u muškoj konkurenciji: **Borna Ćorić** i **Borna Gojo**, dok će u konkurenciji tenisačica igrati **Petra Martić** i **Donna Vekić**. U igri parova, sa svojim partnerima, nastupit će: **Mate Pavić**, **Nikola Mektić** i **Ivan Dodig**.

POGLED S TRIBINA**Turbulencija**

Protekli tjedan u 1. HNL bio je vrlo turbulentan jer su se u tri najveća hrvatska kluba događale određene igračko-trenerske promjene. Ponajprije hrvatski prvak *Dinamo* je nakon ispadanja iz kvalifikacija za Ligu prvaka od AEK-a smijenio trenera **Igora Biščana** i doveo **Sergeja Jakirovića**, dotadašnjeg stratega *Rijeke*. Ta vijest je senzacionalno odjeknula diljem hrvatskih nogometnih meridijana i pomalo uzburkala odnose na relaciji Zagreb – Rijeka. Momčad s Rujevice, posve iznenađena potezom svoga trenera, morala je ekspresno reagirati budući da je još uvijek u igri za plasman u skupine Lige konferencije (domeć protiv *Lillea*) i brže-bolje angažirala je **Željka Sopića**, dotadašnjeg trenera *Gorice*. U cijeloj toj trenerskoj rotaciji *Dinamo* je prošle sedmice ostao bez tri svoja ponajbolja nogometaša, jer su konačno put *Ajaxe* (**Šutalo**), *Fenerbahcea* (**Livaković**) i *Feyenorda* (**Ivanušec**) otišli

njegovi reprezentativci. A na izlaznim vratima je i **Petković** (u igri je *Trabzonspor*). Promjena na klupi godila je *Dinamu*, jer je novi strateg debitirao domaćom pobjedom protiv *Sparte* (3:1) i stekao objektivnu prednost koja bi trebala biti dostatna za uzvrat (četvrtak). Blaga turbulencija zahvatila je i trenutačno jedinu momčad s maksimalnim učinkom, lidera tablice *Hajduk*, koji je prodao svog napadača **Mlakara** (*Pisa*) i istaknuo tražnju za novim nogometašem u špici napada. Također, *bili* obaraju sve rekorde po broju učlanjenih navijača (95.001) i prodanih sezonskih karata, a zbilja je »turbulentno« pronaći slobodno mjesto na tribinama Poljuda. Po svemu sudeći, već sada se može slobodno reći kako je ova sezona 1. HNL jedna od najatraktivnijih u njezinoj povijesti, a borba između *Dinamo* i *Hajduka* mogla bi biti jedna od najzanimljivijih ikada.

D. P.

Umotvorine

- * Pobjeda je slađa kad se već okusi poraz.
- * Jaki ljudi ne ponižavaju druge već ih uzdižu.
- * Početna točka svakog uspjeha je želja.

Vicevi, šale...

Jeste li znali?

Ronioci prilikom ulaska u vodu s broda bacaju se unazad, jer kada bi se bacili naprijed, upali bi u brod.

Doveli baku u hitnu i liječnik je pita:

– Što je bilo sad, bako? Jučer smo Vas spasili od trovanja gljivama...

– Isto, sine. Ostalo od jučer, pa rekoh da se ne baci.

Mudrolije

* Nisu snovi ono što sanjaš već su snovi ono što ti ne da zaspati.

* Novac koji čovjek ima jest oružje slobode. Novac za kojim čovjek trči jest oružje ropstva.

* Briga o sebi uključuje da se ne svađate s ljudima kojima je cilj da vas ne razumiju.

Vremeplov – iz naše arhive

Uređenje župnog dvorišta u Sotu, 2013.

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Lopovi

Neobični događaji med našim svitom dobro se pamte. U jesen se rano smrkava. Čeljad na salašima rano počmu namirivat josag. Tako i gazda Losko namirivo svoj josag, pripremo zob za sutra, al nikako ufriško. Sve se čudila njegova lipča polovina snaš Koca kako niki friško namiriva, a da nije ni potego od one njegove šljivovice sakrivene u košari. Čisti bač Losko svinjak, pa sve gura u korlat. A, je! Šta mu je? Nana i dica glede, pa niki ne viruju da je to on. Al on se viščini da ne vidi, već ufriško furtom radi. Muze krave, ne čeka ko obično da snaš Koca pomuze, još i konje je očeo. Izrađen, posli dobre večere, oma zaspe. Zaspo u maloj kući, furtom hrče. »Ta, ajde u salaš pa lezi ko čovik«, veli mu snaš Koca, a on za pravo čudo i poslušša. Spavo je ko jaganjac. Iste večeri njegov brat od strica Felo je bančio i cugnio u mijani sa starim društvom i s bandom tamburaša pa je smanio s pameti za zadnji ajzliban za varoš. Šta će sad? Ajd na salaš kod baće i nane. Onako navaćan, ta sve batrga pa se lola, nikako salaša. Kako je išo, skrenio s puta, ta sve mu se privrnio. Najedared vidi bili salaš i misli »ta to je baćin«. Kad se onda upleo u niki šemflik! »Šta je ovo?« »Di sam?« Ne mož se oparat od šemflika i nikog granja, padne. Pa je i kresnio covkom koji put. Kako i ne bi kad ustane opet se privrne. Zemlja se sva okreće. Misečina. Nije on dopro do baćinog salaša već do Loskovog. Kerovi ne laju, jel ga poznadu. Al on rondza i nabraja sve većma naglas. Do sad nije tio da baću ne bi probudio. Sad mu već svedno. Mora kogagod probudit da mu pomogne. Ne mož se iskobeljat, pa više zdravo »u pomoć«. Kad je čuo graju, Losko iza sna skoči, pa vikne: »Lopovi, ženo!« »Ta kaki lopovi?«, kaže mu snaš Koca. Izađe on napolje i čuje da kogod graji. »Koga ima kod guvna?«, vikne. »Ženo, donesi pištolj! Lopovi!«, drekne par puti ne bi l poplašio i odvio lopove. A Felo, sve čuje kako Losko više ženi da donese pištolj, al nikako da se iskobelja iz šemflika i tog granja. Losko čuje da ovaj opet graji i više snaš Koci: »Ženo, zovi u pomoć brata Boltu«. A ona sirota ustravljena furtom zove u koje dobo noći telefonom: »Bolto, oma dođi. Imamo lopove!« Bolto onako bunovan iza sna misli: »Ta di ste mene našli ovakog rabrog i kuražnog, ta ni ja ne bi smijo izać ko i moj braca«. Losko furtom samo više, ta sav šor odzvanja od Loskovog zapomaganja, al se ne odvaja od ulazni vrataca od salaša. Opet više iz petni žila: »Zovi miliciju«. Sirota snaš Koca, sva ustravljena. Sve je, dicu i nanu, probudio drekom. Počo pukat i vaške: »Držite lopove«. A vaške ni da zalaju, kad poznadu čovika. Losko se tako ustravio da nije ostio ni kako se nakostrešio. Felo više nije mogo izdržat već se naglas počo smijat, pa više: »Ej, Losko! Ja sam, Felo!« »Ne boj se, već mi pomozij pijan sam.« »Tu sam kod guvna.« »Pao sam u niko granje kod šemflika!« Kad je to stiglo do Loskovi ušivi, učini mu se niki poznat glas. Al i dalje se ne odvaja od vrataca. Na to će snaš Koca: »Ta, ne čuješ? Pa to je Felo strikin! Ajd idemo mu pomoć.« »Šta već čekaš?« Losko, onako rabar, kaže ženi: »Ajde ti naprid pa ću i ja za tobom«. Jedva oni nikako Felo iskobeljaju iz tog granja pa š njim u malu kuću. »Al si nas poplašio«, kažu uglas obadvoje. A na to će Felo: »I ti si bio zdravo smišan kad si počo vikat 'daj, Koce, pištolj' kad ja znam da ga nemaš«. Tako su se nasmijali da se Felo skoro istriznio. Naposlitku nji dvojca odoše kod Felinog baće. Dok su išli do salaša, valdar su sve vaške u komšiluku uzbunili. Kad su stigli, sve su ispriporivali šta njim se trevalo da ne bi bili obadvojca ruženi.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Vruće... salauka, pa ope

Jel mene to tako sam izgledje, al mene se odužilo ovo lito. Znam da čeljadetu ne mož nikad udovoljit i da mu još niko ni udovoljio, pa još ovakom ko ja od sto godina al mene toičke bilo baš baš dosta ovog lita. A i sad mi ga priko glave pravo da kažem. Kako se kaže, baš je vruće, onda još vrućije pa onda odviše vruće jel »baš odviše« vruće, bome nikad kraja. Bilo j' veliki vrućina i prija, al ko da se baš ovaki i ne sićam. I tako smo se ja i Marin priseljili u podrum međ burad. Tamo stalno isto. I liti i zimi, i ka' j' zima i ka' j' vruće. Kako smo sili, ja ću: »Eto, taman smo prižalili žito di je cina taka da će nam ga uzet za skoro ništa kad ono morali smo prižalit i vinograd. Grožđa nit za jist nit za vino. Što još gorje, nit šljiva nit ičeg. Ni rakije neće bit. I ka' smo to sve prižalili, onda došlo vrime s ovim vrućinama i salaukama. Cuncukret bome digod i polego a kukuruzi možda prgoru, da ne kažem izgoru. A repi i soji nek dragi Bog bude u pomoći. I to onda sade ide red vrućine pa jedna salauka. A na 'nom televizoru i ne zovu salauka tako već je to nikako ispražnjivanje. Nikake super ćelije se pojavljivu, jel šta li je već. Nikaka sudaranja vrućeg i ladanog na nebu. Pa koliko se sićam i prija bilo tog sudaranja, al ovakog ko što j' sade ne sićam se. Da bude još gorje sade svi viču vruće, vruće i odjedanput spadne snig u po lita. Što snig, to led ko šaka. I ope' ću isponova kazat kako j' čeljade izmislilo već svašta. Da već i nikake mirakule od robota radu za njeg. Da kažem da u jedne fabrike di radilo sto čeljadi sade radi nji deset. Eto sam se niko još ni sitio kako da izmisli da ne budu baš taki vrućina i taki salauka. Čeljade će sve naštelovat da mu bude bolje i lakše, al mi ne ide u glavu kako vrime ne može naštelovat. Ko da tu niko ne vidi svoju zaradu, interes što bi rekli. Jel možda i ni tako, možda i tu kogod vidi zaradu. Zamisli, Marne, da od vrućine i salauke kogod zarađiva. Sve mi to izgledje i liči na kraj svita«. A on će: »Imate pravo, dida, znojimo se bome baš baš o' te vrućine. Gori nam atar pa onda ako ne gori, onda dođe salauka pa ga poravna. Pa ope', red vrućine pa salauka. No, ima i gorje, digod goru kuće, na iljadu kuća. Ljudi bižu od vatre. Gori ko u paklu. A zaradu kogod uvik vuče. Jel oni što prodaju one mirakule što razlađivu jel oni što naplaćivu štete od salauka«. Klimljem glavom i nastavljam: »Al, što j' vruće kako sam ispriporido al kako sam čo bome j' vruće i u dućan kad odeš. Jest da radi ona mirakula što razlađiva, al kad vidiš cine bude ti vruće da oma prokuvaš. Eto viš kako j' i u dobrom ladu može bit vruće. A kako si ispriporido i na našem morju je baš vruće. Izgori ti bućelar dok si reko britva. Al kad bolje poglediš danaske vala jedino bućelar spašava od vrućine«, smije se Marin pa objašnjava da ove nove vrućine i salauke i nisu za svakog, da nisu za mloge. Da ne podnosi to svako isto. »Eee, zacilo za ovo što si reko imaš pravo. Ove vrućine najbolje podnosu ovi naši političari. E, bome ni sam oni već i oni što su se lipo uhljebili što se moderno danaske kaže. Njima nikaki andrak ne može naškodit. Baš ništa, a kamo i nikaka vrućina jel salauka«, svaj važan ću. A Marin će: »Dida, s ovim ste pogodili da ne mož bolje«.

U NEKOLIKO SLIKA

Bunaričko proštenje

Domaće vanilice

Vanilice su vrsta tradicionalnih sitnih kolača, jedinstvenog okusa. Pripremaju se u gotovo svakoj obiteljskoj kući u Srijemu već desetljećima. Domaćice ih obično pripremaju za blagdane i razna obiteljska slavlja nekoliko dana prije, kako bi bile prhke i ukusne na dan posluženja. Osnova ovog kolača je svinjska mast i upravo ih ovaj sastojak čini posebnim. Naše bake nekada nisu imale na raspolaganju biljna ulja, margarin i puter nego su za pripremu kolača uglavnom koristile mast. Ovakva praksa zadržala se do danas. Priprema vanilica je jednostavna i najvažnije je da se mast dobro pjenasto umuti sa šećerom.

Sastojci:

300 g svinjske masti
3 žumanjka
800 g šećera

7 žlica kiselog vrhnja
2 vanilin šećera
750 g brašna

mm. Modlicom (okruglom ili drugom s različitim oblicima) izvaditi tijesto i staviti ga na pleh obložen papirom za pečenje. Peći u pećnici oko 10 minuta na temperaturi od 180 stupnjeva Celzija. Paziti da vanilice ostanu bijele. Kada se vanilice ohlade, premazati svaku s pekmezom od kajsije i sjediniti s drugom. Uvaljati ih u šećer u prahu i složiti u zdjelu ili na pladanj. Ovako pripremljene vanilice su mekše i ukusnije ako odstoje dan-dva prije posluživanja.

Priprema:

Svinjsku mast, šećer i vanilin šećer pjenasto umutiti. Dodati žumanjke, kiselo vrhnje i postupno dodati prosijano brašno. Tijesto umijesiti rukama. Dobiveno glatko tijesto razviti oklagijom na debljinu od 3

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCIJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije
Radio Maria play

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

*Astra
Telekom*

011 44 22 009

HGU „Festival bunjevački pisama“

19. SMOTRA DJEČJIH PJEVAČA I ZBOROVA

8.9.2023. godine
u 19.30 sati

Velika vijećnica Gradske
kuće u Subotici

Smotru pomogli:

Cijena karte: 300 rsd.
Rezervacija karata na broj:
063/80-87-836

